

მედიკოსი დოქტორი ქ. ბერიძის

განმარტება გამოცემად.

საქართველო

თბილისი - შიგის

ბუფონის 1830 წ.

ქართული ენის გამომცემი ქ. ბერიძის.

შ ე მ ე კ ლ ე ბ უ ლ ი

ქ ა ზ თ უ ლ ი ლ ზ ა მ მ ა ტ ი კ ი

გ ა მ ე ც ე მ უ ლ ი

29723

სოლომონ დოღაევისაძე

ტ უ ი ლ ი ს ი 1830

1923

1830

1193

სტამბასა შინა გამოცემელის კომიტეტისასა

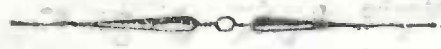
Печаташи позволяешя. Съ шѣмъ, чшобы, по напечатаніи, предшавле-
ны были въ Цензорный Комишешъ три экземпляра. Августа 26-го 1830.

Цензоръ: С. Сенковскій.

ქართული ღრამმატიკა.

შეყვანილება.

§ 1 ქართული ღრამმატიკა ასწავებს კანონიერსა უბნობასა ზე წერასა ქართულად.

§ 2 ჩუქნ ვუბნობთ სწამუალობითა ლექსთათა, რომელიცა მღვლმარეობნ მარცხათა ზე ასოთა გან.

§ 3 ასო არს გამოხატუა აღმოკვირისა, რომელიცა შეაღრგენს ლექსსა.

§ 4 ასონი ქართულსა ენასა შინა არიან ოც ზე ათ ცხრამეტი ა, ბ, გ, დ, ე, ვ, ზ, ჟ, თ, ი, კ, ლ, მ, ნ, ძ, ო, პ, ყ, რ, ს, ტ, უ, ჳ, ფ, ქ, ც, ჟ, მ, წ, ჭ, ხ, ქ, ჯ, ჰ, ჳ, ჭ.

§ 5 ასონი ესე განიყოფებიან სამად კმოვანად, ორკმოვანად, ზე უკმოდ.

§ 6 კმოვანი ასო არს იგი, რომელიცა გამოითქმის შეუწყებლად სხვისა ასოჲსა, ესე ვითარნი არიან ხუთნი: ა, ე, ი, ო, უ.

§ 7 ორკმოვანი ასო არს იგი, რომელიცა მღვლმარეობნ ჰრჯეულ ორისა კმისაგან, ვითარცა ორისა კმოვანისა ასოჲსაგან ზე არიან ხუთნივე.

1. ვითარცა ეე; 2 ვითარცა იე; 3 ვითარცა ვიე, 3 ვითარცა აე & ვითარცა იე.

8. უხმო ასო არს იგი, რომელიცა ვერ შემძლებელარს გამოთქმად ვმათა თჳნიერ შეერთებისა კმოვანთა ასოთა თანა, ესე ვითარნი არიან ოცქ ცხრანი. ბ, გ, დ, ვ, ზ, თ, კ, ლ, მ, ნ, პ, ჟ, რ, ს, ტ, ფ, ქ, ლ, უ, შ, ჩ, ც, ძ, წ, ჯ, ხ, ყ, ჯ, ჳ.

9. მარცხალი არს შეერთება უკმოთა ასოთა კმოვანისათანა, მაგალ. შ, ე სუ, აქ, მმარ, თე & სხჳანი. მაგალითთაჲთგან იხილევების, რომელთჳთოეულსა მარცხალსა შინა უნდა იყოს კმოვანი ასო, რომელიცა თჳთ შეადრგენს მარცხალსა, მაგალ. ე, უ, ა.

10. ლექსი არს კმა, რომლითაცა გამოითქმი ვითარნი შექმენება ანუ გრძობილებს, მაგალ. სახლი, შუბნიერი, მე, ვაშენებ, შემდგომ & სხჳანი.

11. ლექსი მდომარეობს ერთისა ანუ მრავალთა მარცხალთაგან მაგალ. მე, ვა-ცო ზაუ-ხუ-ლი & სხჳანი.

12. ლექსნი, სახისამებრ თჳსისა იქმნებიან ჰირჭულსახეობითნი, ანუ წარმოებითნი, ხოლო ნაკვეთისამებრ მარტივნი ანუ რთულნი.

1. ჰირჭულ-სახეობითი ლექსი არს იგი, რომელიცა არა ჰწარმოებს სხჳსა ლექსისაგან, მაგალ. ვატი, დღე, შუე, & სხჳანი.

2. წარმოებითი ლექსი არს იგი, რომელიცა ჰწარმოებს სხჳსა ლექსისაგან, მაგალ, ვატობრივი, დლიური, შიური.

3. მარტივი ლექსი არს იგი, რომელიცა მდგომარეობს ერთისა მხოლოდ ლექსისაგან, მაგალ. ჰატივი, კეთილი.

4. რთული ლექსი არს იგი, რომელიცა მდგომარეობს ორთა ანუ რაოდენთაგანმე ლექსთა, მაგალ. ჰატივ-სადები, კაილ-მოქმედი & სხჳანი.

§ 13. უოველნი ლექსნი ქართულისა ენიხანი შნიშენქლობისაშებრ თვისსა განიუფებთან რწათა ზელა სახეთა ანუ ნაწილთა სიტყვსათა: რომელნიცა არიან:

1. სახელი,
2. ნაკრთალ-სახელი,
3. ზმნა,
4. მიმღობა,
5. თანდებ ული,
6. ზმნისზედა,
7. კავშირი ჭ
8. შორისდებული.

ამათგანნი პირუბლნი ოთხნი ნაწილნი სიტყვსანი იწოდებიან შეცუთაღებითად, ვინაშთგან შესცულიან დაბოლოებათა თვისთა; ხოლო შემდგომნი ოთხნი იწოდებიან შეუცუთებელად; ამისთვის რომელ არა შესცულიან იგინი დაბოლოებათა თვისთა.

§ 14. ნაწილნი ესე სიტყვსანი განიხილვებიან შემდგომთა სამითა ნაწილთა შინა ღრამმატიკისათა:

1. პირუბლსა ნაწილსა შინა იჩუბნების თვისება ნაწილთა სიტყვსათა წარმოება ჭ შეცუთაღებანი მათნი (ლექსთ-წარმოებისათვის).
2. ძეორესა ნაწილსა შინა გარდამოიტეშიან კანონნი შევერთებისა ჭ თანხმობისათვის ნაწილთა სიტყვსათა ურთიერთა შორის (ლექსთ-თხზულებებისათვის).
3. შესაშესა ნაწილსა შინა აღირიცხვებიან კანონნი შეუცუთებელად წერილსათვის ქართულიად (მართლ-წერილსათვის).

ნ ა წ ი ლ ი პ ი რ ვ ე ლ ი
 ლ ე ქ ს თ - წ ა რ მ ო ე ბ ი ს ა თ ვ ს .

§ 15 ლექსთ-წარმოება (ეტიმოლოგია) არს ნაწილი ღრამმატიკისა, რომელსაცა შინა იჩუბნებიან წარმოებანი, ვითარებანი ჭ შეცუთაღებანი ლექსთანი.

4
თ ა ვ ი ზ ი რ ე ე ლ ი
ს ა ხ ე ლ ი ს ა თ ზ ს.

§ 16. სახელი არს ნაწილი სიგყუსა, რომელიცა აჩუქებს უოველსა საგანსა, ვითარებასა ზე რაოდენობასა მისსა, მაგალ. ვატი გონიერი, ქალაქი შუბნიერი, სული უკვდავი, ორი დღე ზე სხუანი.

§ 17. საგანნი იქმნებიან: სულიერნი, უსულონი ზე გონებითნი.

I. სულიერნი საგანნი არიან იგინი, რომელიცა ნიჭებულ-არიან სიკაც-ლითა ზე ძალ-უძით ადგილისა თვისსა ცუადობად; მაგალ. ვატი, ქველი თევზი, ბუზი, ვატი ისახელებიან ზი რ ი თ ს საგნად; მაგალ. ქმარი, ცოლი, მხედარი, ზე სხუანი, არიან ზირითნი საგანნი.

II. უსულონი საგანნი არიან იგინი, რომელიცა არა აქვსთ სიკაც-ხლენი ზე არა ძალ-უძით თაუთ თვისით ადგილისა თვისსა ცუადობად, მაგალ. ხე, სახლი, წიგნი, ქუა ზე სხუანი.

III. გონებითნი არიან იგინი, რომელიცა ხილუა არა ძალ-გვძს; არა-მედ გამოვიხატავო მათ მხოლოდ გონებასა შინა ჩუქნსა, მაგალ. სული, სიტყვობა, სურვილი, სიკაცხლე ზე სხუანი.

§ 18. სახელი განიყოფების სამად: არსებითად, ზედ-შეირულად ზე რიც-ხვთად.

§ 19. არსებითი სახელი არს წოდება უოველისა საგნისა, ბუნებასა შინა უოფილისა, ანუ გონებასა შინა ჩუქნმიერ გამოხატულისა, მაგალითებრ, ვატი, წიგნი, ხე, სახლი, ფრინველი, სული, ცხოვრება, ზე სხუანი.

§ 20. არსებითი სახელი განიყოფების სამად: საკუთრებითად, საზოგადოდ ზე შემკრებელობითად.

I. საკუთრებითი არსებითი სახელი არს იგი, რომელიცა დანიშნავს ერთ-თსა განუკვეთელსა ანუ განუჭრელსა საგანსა; მაგალ. პეტრე, ეფრატა,

როსსია კავკასია, ჭ სხუანი.

2. სამოგალო არსებობი სახელი არს წოდება უოველთა საგანთა ერთისა ჭ მსვე ნათესავისათა; მაგალ. კაცი, მდინარე, ქალაქი, შთაჭსხუანი.

3. ტემკრებელთობი არსებობი სახელი არს წოდება ერთითა ლექსითა მრავალთა ერთგუართა საგანთა, ერთად შეკრებულთა; მაგალ. ვრი, გუნდი, მკერდობა, ხუაფა, ჭ სხუანი.

§21 ზელ-შესრული სახელი არს წოდება ვითარებისა საგანთასა, მაგალ. კაცი მდიდარი, ბედნიერი; კეთილი სული; წიგნი სასარგებლო ჭ სხუანი.

§22 ზელ შესრული სახელი განიყოფების სამთა ზელა ხარისხთა დადებითსა, შეთანასწორებითსა ჭ აღმატებითსა ზელა.

1 დადებითი ხარისხი, აღნიშნავს ვითარებასა ანუ თვისებასა საგნისასა, მარტივად ჭ შეუსწორებლად სხვისათანა; მაგალ. გონიერი, მკნე, ძლიერი ჭ სხუანი.

2 შეთანასწორებითი ხარისხი აჩუქნებს უპირატესობასა ანუ უდარესობასა ერთისა საგნისასა წინაშე სხუთა სატანაურსა თვისებასა შინა ჭ დაესხმის დადებითსა ხარისხსა თავად უ ჭ ბოლოდ ესი; მაგალ. უგონიერესი, უძლიერესი; ჭ სხუანი.

3 აღმატებითი ხარისხი აჩუქნებს აღმატებულებასა ერთისა საგნისასა სატანაურსა თვისებასა შინა უოველთა სხუთა ზელა ჭ დაესხმის შეთანასწორებითსა ხარისხსა კუალადცა უ, ანუ ზმნისზედანი ესე: უოვლად, ფრიად მრავლად; მაგალ. უუგონიერესი ანუ ფრიად გონიერი, უუძლიერესი, ანუ უოვლად ძლიერი, მრავლად შუქნიერი უდიდესისა ძალის მიცემისათვის დაიდებით, უოვლად უშუქნიერესი, ფრიად უუძლიერესი, ჭ სხუანი.

§32 როცხვთი სახელი არს ლექსი, რომლითაცა აღინიშნის რიცხვ საგანთა ანუ წესი, რომელსაცა შინა იგინი ერთი მეორესა შეუდგებიან; მაგალ: ერთი, ორი, სამი, პირუტლი, მეორე, მესამე, მეათე, ნახევარი, უღელი, ყევარი, ჭ სხუანი.

§ 24; რიკიზონი, სახელნი იქმნებიან;

1. რომელნიცა ალნიშენენ რიკისა საგანთასა, მაგალ; ერთი, ორი, სამი ათი, ათასი, ჭ სსჟანი.

2. წესებიონი, რომელნიცა აღნიშენენ წესსა საგანთასა, მაგალ, [პირქუ-
ლი, მეორე, მესამე, მეათასე ჭ სსჟანი.

3. დანაწევრებიონი, რომელნიცა, აღნიშენენ ნაწილსა ანუ კერძოსა ელ-
ფლადისა რიცხვსასა, ანუ ნაწევარსა; მაგალ; ნახევარი, ნასამელი,
მეოთხელი, ათეული, ასეული, ჭ სსჟანი.

4. შემკრებელნი, რომელნიცა აღნიშენენ საცნაურსა რიცხვსა საგან-
თასა, შეკრებულთა ხატითა; მაგალ. წყვილი, სამკვეცი, უღელი, ყუე-
რი, ჭ სსჟანი.

§ 25. საზოგადონი თვსებანი ყოველთა სახელთანი არიან: ნათესავი, რიკი-
ბრუნჟა ჭ კანკლედობა.

§ 26. ნათესავი არს განსხტება ჩახელთა განსჯასა შინა სქესისასა.

§ 27. ნათესავნი სახელთანი არიან ოთხნი: მამრობითი, მდედრობითი,
საზოგადო ჭ უმეშქელობითი.

1. მამრობითისა ნათესავისა სახელნი არიან იგინი, რომელნიცა ცხადყო-
ფერ მამისა ცხოველსა; მაგალ, მამა, პაპა, ბიძა, ძმა, მეფე, ჭ სსჟანი

2. მდედრობითისა ნათესავისა სახელნი არიან იგინი, რომელნიცა ცხად-
ყოფენ მდედრსა ცხოველსა, მაგალ, ქალწული, დედა, დედა, დედოფალი, ჭ სსჟ.

3. საზოგადოსა ნათესავისა სახელნი არიან იგინი, რომელნიცა აღნი-
შენენ ორსავე ნათესავსა, მამისაცა ჭ მდედრსაცა: მაგალ. შვილი. კბო-
კაცი ჭ სსჟანი :

4. უმეშქელობითისა ნათესავისა სახელნი არიან იგინი, რომელნიცა აღ-
ნიშენენ უსულოთა საგანთა; მაგალ. ქუტყანა, ნაყოფი, ხე, საქმე ჭ სსჟანი

7
§ 28. რაცხ არს დაბოლოება შეცუალებითისა ლექსისა რომელიცა აჩუქნებს ერთსა ანუ მრავალთა საგანთა, ეგრეთჲ ვითარებასა ზ რაოდენობასა მათსა .

§ 29 რიცხვ განიყოფების ორად: მხოლოდითად, ზ მრავლობითად .
1. მხოლოდითი რიცხვ დაწნიშნავს ერთსა საგანსა; მაგალ. სახლი დიდი, ერთი ზ სხვანი .

2. მრავლობითი დაწნიშნავს მრავალთა ერთისა ნათესაფისა საგანთა; მაგალ. სახლნი, შუბრიერნი, ათნი დღენი ზ სხუანი .

§ 30 ბრუნჲ არს შეცუალება დაბოლოებისა, რომლითაცა აღნიშვნისა სხუა ზ სხუანი რაჟსამიმართობანი საგანთანი .

§ 31. ბრუნჲანი ქართულსა შენასა შინა არიან რუანი: წრფელობითი ნათესაობითი, ძაცემითი, მუქმსმენელობითი, დაჩუებითი, მოთხრობითი მოქმედებითი, ზ ორღებითი .

1. წრფელობითი ბრუნჲ არს თვთ მდგომარეობითი დაბოლოება სახელისა ზ იცნობის კითხუათა ამათმეურ. ვინ რა. მაგალ. მკვლარი, სახლი, წიგნი .

2. ნათესაობითი ბრუნჲ არს შეცვლილი დაბოლოება სახელისა, რომლითაცა აღნიშვნის განკუთვნილება რაჟმე საგნისადმი, დაიცნობის კითხუათამებრ: ვისნი რაჟსანი. მაგალ. მკვლარისა, სახლისა, წიგნისა .

3. ძაცემითი ბრუნჲ არს შეცვლილი დაბოლოება სახელისა, რომელიცა აღნიშნავს მას. რაჟცა მიეჩერების საგანსა ზ იცნობის კითხუათამებრ. ვისნი რასანი. მაგალ. მკვლარისა, სახლისა, წიგნისა .

4. მუქმსმენელობითი ბრუნჲ აჩუქნებს საგანსა მოქმედებულსა სხვსა საგნისაგან ზ იცნობის კითხუათამებრ: ვინ რაჟ. მაგალ. მკვლარი, სახლი .

წიგნი.

5. დაწყებითი ბრუნვა არს შეცვლილი დაბოლოება სახელისა, რომელიცა აღნიშნავს საგნისაგან დაწყებულსა ანუ მოძინარებულსა საქმესა რაჟმესა ზ იცნობის კითხვათაშებრ ვისგან რაჟსაგან მატალ. მკედრიისაგან, სახლითგან ანუ სახლისაგან.

6. მოხრობითი ბრუნვა არს შეცვლილი დაბოლოება სახელისა, რომელიცა აჩუქებს საგნისაგან მოხრობასა ანუ მოქმედებასა რომლისამე საქმისასა, ზ იცნობის კითხვათაშებრ ვინ რაჟმან მატალ. მკედარმან, სახლმან, სიბრძნემან.

7. მოქმედებითი ბრუნვა არს შეცვლილი დაბოლოება სახელისა, რომლითაცა განცხადების ანუ შესრულების ერთისა საგნისაგან მოქმედება მეორესა ზედა ზ იცნობის კითხვათაშებრ ვისითა, ანუ ვისმიერ რაჟთა, ანუ რაჟსამიერ მატალ. მკედრიითა ანუ მკედრისამიერ, სიბრძნითა ანუ სიბრძნისამიერ.

8. წოდებითი ბრუნვა არს იგი, რომლითაცა აღნიშვნის მოწოდება საგნისა; არა იცნობის ვითართაშე კითხვათაშებრ: არამედ ცხადჳყოფს საგანსა მას, რომელსაცა მოვეუწოდო მატალ. ღმერთო! დაიფარე ერი, უფალო შეგვიწყალე.

§ 32. კანკლედობა არს შეცვლილბა ბოლოჟსა ასოჟსა რომლისამე ღვექისასა უოველთა ბრუნვათაშებრ ორთავე რიცხვათასა.

§ 33. კანკლედობარი სახულოთანი იქმნებიან ოთხგვარად.

1. შირჭელისამებრ კანკლედობისა იბრუნვიან უოველნი სახელნი, დაბოლოებულნი უკმლთა ასოთა ზედა.

2. მეორისამებრ კანკლედობისა იბრუნვიან უოველნი სახელნი, და ბოლოებულნი ა, ე, ჯა ზ ჯელ -სა ზედა.

3. შესამისამებრ ვანკლედობისა იბრუნვიან უოველნი სასელნი, დაბო-
ლოებულნი ი ზ 3 -სა ზელა.

4. ქოთისამებრ ვანკლედობისა იბრუნვიან უოველნი სასელნი,
დაბოლოებულნი ი ზ 7 -სა ზელა.

მ ა გ ა ლ ი თ ნ ი
ოთხთა ვანკლედობათანი.

ვანკლედობა შარქული.

რიცხვ მხოლოდ. რიცხვ მრავლობ.

წ.	მარამ	მარამნი-ები
ნ.	მარამისა	მარამთა-ებისა
მ.	მარამსა	მარამთა-ებსა
შ.	მარამი	მარამნი-ები
ლ.	მარამისაგან	მარამთაგან-ებისაგან
ქ.	მარამთან	მარამთა-ებთან
მ.	მარამითა-ისმიერ	მარამთაშიერ-ებითა
წ.	მარამნი	მარამნი-ები

მაგალითისა ამისამებრ იბრუნვიან უქმთა ასოთა ზელა დაბოლოე-
ბულნი სასელნი; მაგალ. აბრამ, ისაკ, სოლომონ, იოსებ ზ სხუანი;

ვანკლედობა მეორე.
რიცხვ მხოლოდ.

წ.	არსება	ანნა
ნ.	არსებისა	ანნასი
მ.	არსებასა	ანნასა
შ.	არსებაჲ	ანნაჲ
ლ.	არსებისაგან	ანნასაგან

- ა. არსებამან ანნამან
- ბ. არსებოთა-ისამიერ. ანნოთა-ისამიერ.
- წ. არსებო! ანნა

რიცხვ შრაველ.

- წ. არსებანი-ები ანნანი-ები
- ნ. არსებოთა-ებისა ანნოთა-ებისა
- შ. არსებოთა-ებსა ანნოთა-ებსა
- შ. არსებანი-ები ანნანი-ები
- ღ. არსებათაგან-ებისაგან ანნოთაგან-ებისაგან
- მ. არსებოთა-ებმან ანნოთა-ებმან
- მ. არსებოთამიერ-ებიოთა ანნოთამიერ-ებიოთა
- წ. არსებანო! - ებო ანნანო! ებო

შირქულისამებრ მაგალითისა იბრუნვიან საზოგადოანი სახელნი, დაბოლოებულნი ა სა ზ ე -სა ზელა: მაგალი. მამა, პე, ცა, ხე, ზ სხუანი; ხოლო მეორისამებრ სახელნი საკუთრებითნი მათვეასოთა ზელა დაბოლოებულნი, მაგალი. თომა, ალექსანდრა, პეტრე, პავლე, ზ სხუანი.

რიცხვ მხოლოობ. რიცხვ მრავლობ.

- წ. სიტყუა სიტყუანი-ები
- ნ. სიტყუსა სიტყუთა-ებისა
- შ. სიტყუსას სიტყუთა-ებსა
- შ. სიტყუაჲ სიტყუანი-ები
- ღ. სიტყუსაგან სიტყუთაგან-ებისაგან
- მ. სიტყუამან სიტყუთა-ებმან
- მ. სიტყუთა-ისამიერ სიტყუთამიერ-ებისამიერ
- წ. სიტყუანო! სიტყუანო-ებო!

მაგალითისა ამისამებრ იბრუნჯან ყოველნი სახელნი, დაბოლოებულნი
ჟა ზ ჟღ-სა ზედა მაგალ ზღჟა, ქჟა, ტყჟღ ზ სხჟანი.

ბ 24 მეორესა შინა კანკლელობასა სათანადო-არს კესოენად შემდგო-
მნი შენიშენანი.

ა. ყოველნი საზოგადოანი სახელნი, დაბოლოებულნი ა-სა ზ ე-სა ზედა,
ისპობენ თვსთა დამაბოლოებელთა ასოთა, ნათესაობითსა, დაწყებითსა ზ
მოქმედებითსა ბრუნვათა შინა მხოლოობითისა რიცხვსათა, მაგალ. ხე,
ხისა, ხისაგან, ხითა; შვე, შვისა, შვისაგან, შვითა, ზ სხჟანი.

ბ. სათვთონი სახელნი, აღმნიშვნელნი სულიერთა საგანთანი, და-
ბოლოებულნი მათჟღ ასოთა ზედა, არა ისპობენ დამაბოლოებელთა
ასოთა არცა ერთსა შინა ბრუნჟასა ორთავე რიცხჟათასა, მაგალ. იერემია.
იერემიასი, ალექსანდრე ალექსანდრესი ზ სხჟანი; ხოლო აღ-
მნიშვნელნი უსულოთანი ისპობენ კიდურთა ასოთა ზ იბრუ-
ნიან მსგავსად საზოგადოთა სახელთა, მაგალ. მცხეთა, მცხეთისა
ზ სხჟანი.

გ. ყოველნი სახელნი, დაბოლოებულნი ჟა ზ ჟღ-სა ზედა, შესკვლიან
განკიდურებულთა ამათ ასოთა ჟა ზ ჟღ-სა, ჳ-სა ზედა ნათესაობითსა,
დაწყებითსა ზ მოქმედებითსა ბრუნჟათა შინა მხოლოობითისა რიცხვსათა
მაგალ. ქჟა, ქვსა, ქვსაგანა ქვთა; ტყჟღ, ტყვსა, ტყვსაგან, ტყვთა ზ
სხჟანი.

კანკლელობა
რიცხვ მხოლოობითი

გვრგვნი	ანგონი	ნათელი
გვრგვნიას	ანგონისა	ნათელისა

ა	გვრგვრსა	ანგონსა	ნათელსა
ბ	გვრგვრი	ანგონი	ნათელი
ლ	გვრგვრისაგან	ანგონისაგან	ნათლისაგან
შ	გვრგვრმან	ანგონმან	ნათელმან
ძ	გვრგვრითა-ისამიერ	ანგონითა-ისამიერ	ნათლითა-ისამიერ
წ	გვრგვრლ	ანგონლ	ნათელლ

რიცხვ მრავლობითი.

წ	გვრგვრნი	ანგონნი	ნათელნი	ები
ნ	გვრგვრთა	ანგონთა	ნათელთა	ებისა
ბ	გვრგვრთა	ანგონთა	ნათელთა	ებსა
შ	გვრგვრნი	ანგონნი	ნათელნი	ები
ლ	გვრგვრთაგან	ანგონთაგან	ნათელთაგან	ებისაგან
ძ	გვრგვრთა	ანგონთა	ნათელთა	ებმან
მ	გვრგვრთამიერ	ანგონთამიერ	ნათელთამიერ	ებითა
წ	გვრგვრლ	ანგონლ	ნათელლ	ებლ

ამათ მაგალითთაშებრ იბრუნვიან ყოველნი სხელნი დაბოლოებულნი ი-სა ზელა; მაგალ კაცი, ნათესავი, მთიები, გიორგი, ვასილი, ევსტათი, ტძარი, ნათელი, სსხჟანი ეგეოჟელ კეთილი, შულნიერი, პირუტლი, ერთი, ორი, სამი, ათი სსხჟანი.

რიცხვ მხოლოდ.

რიცხვ მრავლობ.

წ	მოგვ	მოგუნი	ჟებები
ნ	მოგვსა	მოგუთა-ჟებებისა	
მ	მოგუისა	მოგუთა-ჟებსა	
შ	მოგვ	მოგუნი-ჟები	
ლ	მოგვსაგან	მოგუთაგან-ჟებისაგან	

მ. მოგუშან

მოგუშა-ჭლებან

მ. მოგუთა

მოგუთამიერ ჭლებითა

წ. მოგუა

მოგუარ-ჭებო

ამის მაგალითისამებრ იბრუნვიან ყოველნი სახელნი, დაბოლოებულნი ზსა ზელა, მაგალ, ნაძვ, ლელვ ჭსხუანი.

დავ: შესამესა ვანკოვილობასა შინა ჯერ არს ჰქსოვად შეიღოძნი შენიშვნანი.

ა. ყოველნი სახელნი, დაბოლოებულნი ი-სა ზელა, ისობენ თვისა დამბოლოებელსა ასოსა, ბრუნვათა შინა მიცეპითსა, მოხზრობითსა ჭწოდებითსა მხოლოდითისა რიცხვსა, მაგალ: ვატი, ვაცსა ვაცო, ვრებულა, ვრებულსა, ვრებულო, ვეზილით, ვეზილსა, ვეზილო, ერთი, ერთსა, ერთო ჭსხუანი. ხოლო მრავლობითისა რიცხვსა შინა ყოველთა ბრუნვათავე ისობენ დამბოლოებელსა მას ასოსა ი-სა.

ბ. რომელნიმე საზოგადოანი სახელნი დაბოლოებულნი ი-სა ზელა ისობენ სამუელ ლექსისა მღებარესა კმოვანსა ასოსა რომელსამე, უკეთარიან მრავალ მარტოვან, ნათესაობითსა, დაწყებითსა ჭ მოქმედებითსა ბრუნვათა შინა მხოლოდობითისა რიცხვსათა, მაგალ: ტაძარი, ტაძრისა, ტაძრისგან, ტაძრითა ანუ ტაძრისამიერ ჭსხუანი. ეგრეთჲლ საზოგადოდ ყოველთა შინა ბრუნვათა მრავლობითისა რიცხვსათა, ოდესცა იბრუნვიან მეორითა უჭირითა მრავლობითისათა, მაგალ: ტაძრები, ტაძრებისა, ტაძრებსა ჭსხუანი.

გ. ყოველნი სახელნი, დაბოლოებულნი ვ-სა ზელა საზოგადოდ ყოველთა ბრუნვათა შინა მრავლობითისა რიცხვსათა, ეგრეთჲლ ბრუნვითაცა შინა მხოლოდობითისა რიცხვსათა, გარდა ნათესაობითისა, დაწყებითისა, ჭ მოქმედებითისა ბრუნვსა, ასოსა ამას ვ-სა შესცვლიან ჟ-სა ზელა,

ხოლო მეორეს მრავლობითსა რიცხუსა შინა უოველთა ბრუნუათასა
ვ-სა შესვლიან, უ-სა ზედა, მაგლ. ნამუნი, ნამულები ჭ სხუანი

კანკლელობა ლ;

რიცხვ მხოლოდობითი

წ. ოქრო	აბო	ბლუ
ნ. ოქროდსა	აბოსი	ბლუდსა
შ. ოქროსა	აბოსა	ბლუდსა
ჭ. ოქროდ	აბოდ	ბლუდ
ღ. ოქროდსაგან	აბოსაგან	ბლუდსაგან
ყ. ოქრომან	აბომან	ბლუმან
შ. ოქროდთა	აბოდთა-ისმიერ	ბლუდთა-ისამიერ
წ. ოქროლ!	აბო!	ბლუ!

რიცხვ მრავლობითი

წ. ოქრონი	აბონი	ბლუნი	ები
ნ. ოქროთა	აბოთბ	ბლუთა	ებისა
შ. ოქროთა	აბოთა	ბლუთა	ებსა
ჭ. ოქრონი	აბონი	ბლუნი	ები
ღ. ოქროთაგან	აბოთაგან	ბლუთაგან	ებისაგან
ყ. ოქროთა	აბოთა	ბლუთა	ებმან
შ. ოქროთამიერ	აბოთამიერ	ბლუთამიერ	ებითა
წ. ოქროლ!	აბონლ!	ბლუნლ	ებლ!

ამათ მაგალითთამებრ იბრუნვიან უოველნი სახელნი, დაბოლოებულნი
ლ-სა ჭ უ-სა ზედა, მაგალ. სამეფო, სამთაფრო, ცრუ, ღრუკუ, ბრჯგუ,
ისუაბედნაგო ჭ სხუანი ჭ არა ისპობენ თვსთა დამაბოლოებელთა
ასოთა არცა ერთსა ბრუნუასა შინა ორთავე რიცხვთასა.

ვ. საზოგადოოდ მოხსიავე ვანკლედობათა შინა სათანადო-არს კლო-
ვნად შექმდომნი შენიშვნანი:

ა. ოღესმე მოთხრობითსა ბრუნვასა შინა მხოლოობითისა რიცხვსასა
სახელთა საკუთრებითთა, აღმნიშვნელთა პირისათა მოსკლდეათ მარც-
ჟაღი მან, რე იკმარებან ნიშნითა ვლენბულისათა, ვათარცა წრფელ-
ობითსა ბრუნვასა შინა სახელნი, მაგალ. ვრქა იესო, მოწაფეთა თვითა
რე სსჟანი.

ბ. მხოლოობითსა რიცხვსა შინა წოდებითი ბრუნვა ყოველთა საკუთრე-
ბითთა სახელთა, აღმნიშვნელთა პირისათა მოხსიავე შინა ვანკლედობასა
იქმნების მსგავსი წრფელობითისა ბრუნვსა, მაგალ. აღამ, აღამ. სადახარ
შენ. რე სსჟანი.

გ. მრავლობითსა შინა რიცხვსა ბრუნვანი ყოველთა სახელთანი იქმნებიან
ორგუარად: ვინაღთებ ყოველნი სახელნი წრფელობითსა ბრუნვასა შინა
მრავლობითისა რიცხვისასა განმრავლდებიან ორგუართა მარცჟაღთა
ამათმიერ: 1)ნი, 2)ები; მაგალ. სახელნი, სახელები; წყალნი წყლები
რე სსჟანი. ძეუარსა გუარსა ბრუნვასე მრავლობითი ურეცესად იკმა-
რების მსაბიურთა უნობათა შინა.

დ. პირუტლითა გუარითა მრავლობითისა რიცხვსათა დაბოლოებულნი
სახელნი მსგავსებენ სამთა ბრუნვათა შინა. ნათესაობითსა შინა, მიცე-
მითსა რე მოთხრობითსა, მაგალ. მეძიებელთა სიბრწნისათა თანაამსთ მა-
ღებად ღუაწლთა, რათა შრომათა მოუბოონმათ განსუტნებად ამას შინა
პირუტლი არს მიცემითი, მეორე ნათესაობითი რე მესამე მოთხრობითი,
(რომელთაცა განსსჟება შესაძლებელარს ცნობად ზმნათამიერ).

ე. შემასმერელობითი ბრუნვა მოხსიავე ვანკლედობისა მრავლობითსა
შინა რიცხვსა არს მსგავსი წრფელობითისა ბრუნვსა.

გ. ოღესცა ნათესაობითი ბრუნება, ანუ მოქმედებითი მიიღებს განთავსებადობას, მაშინ მივიღებთ დაწყებითსა ბრუნებას, მაგალ. ქალაქისაგან ანუ ქალაქიდან, გარდა სხენებულისა თანდებულისა, დაწყებითსა ბრუნებასა მოუვალს სხუანაცა ნიშანნი: ესეიგი, თ, თი, ზ სხუანი მაგალ. სანკტეფერბურლით მოვალს წიგნი, ქალაქითი ქალაქადმდე ზ სხუან. მ. უოველნი სახელნი საკუთრებითნი, აღნიშნულნი პირთანი, დაბოლოებულნი კმოვანთა ამათ ასოთა ზედა. ა, ე, ო ზ უ-სა ზედა, ნათესაობითსა ბრუნებასა შინა მიიღებენ მარცხალოსა სი მაგალ. ნინა, ნინასი, იოანე, იოანესი, ისო, ისოსი, ბარისუ, ბარისუსი ზ სხუანა. მოუსაზრებლად ბოლოდა თვისისა ასოდას.

ღ. უოველნი სახელნი ზედ-შესრულნი ზ რიცხვითნი აბრუნვიან მაგალითთა მებრ არსებითისა სახელისა; მაგალ. გულის-კმეირი, გულისკმეირისა, გულისკმეირსა, ზ სხუანი. ერთი, ერთისა, ერთიან ზ სხუანი.

ბ ა ვ ი მ ე ო რ ე
ნაცუალ-სახელისათვის.

§ 37 ნაცუალ-სახელი არს ნაწილი სიტყვასა, რომელიცა დაიდგობს ნაცუალად სახელისა. მაგალ. მე, შენ, იგი, რომელი, თუთ ზ სხუანი.

§ 38 ნაცუალ-სახელნი მნიშვნელობისამებრ თვისისა განიყოფებიან ექვსად: პირითად, ჩუბნებითად, მოგებითად, კუთაგ-მოღებითად, კითხვითად ზ განუსაზღვრებელად ანუ კერძობითად.

1. პირითნი ნაცუალ-სახელნი არიან იგინი, რომელნიცა აჩუბნებენ სამსა პირსა.

- ა) პირუბლი ღირი არს იგი ვინცა უბნობს; მე, ჩუბნ
- ბ) ძეგლე ვისდამიცა უბნობს, შენ, თქუბნ.
- გ) მესამე ვისთვისცა ანუ რომლისათვისცა უბნობენ. იგი, იგინი.

2. ჩუბნებითნი ნაცუალ-სახელნი არიან იგინი, რომელნიცა აჩუბნებენ

საგანსა მახლობელ ანუ შორის მდებარესა, მაგალ. ესე, ეგვი, ის, ესრე-
თი, ეგრეთი.

3. მოგებიანი არიან იგინი, რომელნიცა ცხად-ჰყოფენ განკუთვნილსა
ანუ მითვსებულსა რასამე საგნისადმი, მაგალ. ჩემი, შენი, მისი, ჩუქნი,
თქვენი, მათი.

4. კუთვნი-მოღებიანი არიან იგინი, რომელნიცა წარმოადგენენ მეკსი-
ერებასა შინა წინამსრბოლსა სახელსა, მნიშვნელსა საგნისასა, მაგალ.
რომელიცა, რაჟცა.

5. კითხვითი ნაცუალ-სახელნი არიან იგინი, რომელთაცამიერ იკითხვს
საგასი, მაგალ. ვინ, რა, რომელი.

29423
6. განუსაზღვრებელნი ნაცუალ-სახელნი არიან იგინი, რომელნიცა აღ-
ნიშნენ რასამე განუსაზღვრებელად, განუცხადებელად, ანუ უსახელოდ
ვითარნიცა, არიან რომელიმე, ზოგი, ვიეთიმე, ვინმე, რაოდენიმე,
თვთოეული, ყოველი.

§ 39. საზოგადოდ ნაცუალ-სახელნი განიყოფებიან არსებითად ორ შერე-
სრულად:

I. არსებითი ნაცუალ-სახელნი არიან იგინი, რომელნიცა სიგუჟათა
შინა დაიდებიან განყოფილ ნაცულად არსებითისა სახელისა, მაგალ.
მე, შენ, იგი, თვთ, ვინ, რა, ვინმე, რაჟმე.

2. ზერ-შესრულნი ნაცუალ-სახელნი არიან ყოველნი სხუანი, აღმნი-
შენელნი გარეგანისა თვსებისა საგნისანი მაგალ. ჩემი, შენი, ყოველი
რ. სხუანი.

§ 40. ნაცუალ-სახელთა, მსგავსად არსებითისა სახელისა, აქუსთ ორი
რიცხვ ორჯა ბრუნუა.

§ 41. განკლებობა ნაცუალ-სახელთა არს შექმდომი:

მს.	მრ.	მს.	მრავ.
წ. შე	ჩუღნ	შენ	თქუღნ
ნ. ჩეში	ჩუღნი	შენი	თქუღნი
მ. ჩეღლა, შე	ჩუღლა, ჩუღლ	შენლა, შენ	თქუღლა, თქუღლ
შ. შე	ჩუღლ	შენ	თქუღლ
ლ. ჩეღგან	ჩუღგან	შენგან	თქუღგან
მ. შე	ჩუღლ	შენ	თქუღლ
მ. ჩეშითა, მიერ	ჩუღლითა, მიერ	შენითა, მიერ	თქუღლითა, მიერ
წ. არა	აქუს	შენ!	თქუღლ.

მს.	მრ.	მს.	მრ.
წ. იგო	იგონი	ეგვი	ეგვნი
ნ. მისი	მათი	მაგისი	მაგათი
მ. მას მისლა	მათ-მათლა	მაგას, მაგისლა	მაგათ
შ. იგო	იგონი	ეგვი	ეგვნი
ლ. მისგან	მათგან	მაგისგან	მაგათგან
მ. მან	მათ	მაგან	მაგათ
მ. მით, მისმიერ	მათმიერ,	მაგით, მაგისმიერ	მაგათმიერ.
მხოლოდ	მრავ.	მს.	მრავ.
წ. ესე, ესე	ესენი	ისი	ისინი
ნ. ამისი	ამათი	ამისი	ამათი
მ. ამას, ამისლა	ამათ, ამათლა	ამას, ამისლა	ამათ, ამათლა
შ. ესე, ესე	ესენი	ისი	ისინი
ლ. ამისგან	ამათგან	ამისგან	ამათგან
მ. ამან	ამათ	ამან	ამათ
მ. ამით, ამისმიერ	ამათმიერ	ამით, ამისმიერ	ამათმიერ.
წ. არა	აქუს		

	მს.	მრ.	მს.	მრ.
წ.	ჩემი.	ჩემნი	ჩულები	ჩულებნი
ნ.	ჩემისა	ჩემთა	ჩულებისა	ჩულებთა
შ.	ჩემსა	ჩემთა	ჩულებსა	ჩულებთა
ჴ.	ჩემი	ჩემნი	ჩულები	ჩულებნი
ღ.	ჩემისაგან	ჩემთაგან	ჩულებისაგან	ჩულებთაგან
მ.	ჩემმან	ჩემმან	ჩულებმან	ჩულებთა
შ.	ჩემითა, მიერ	ჩემთამიერ	ჩულებითა, მიერ	ჩულებთამიერ
წ.	ჩემოვ	ჩემნო	ჩულებო	ჩულებნო

მაგალითისა ამისამებრ იბრუნვან შემდგომნი ნაცუალსახელნი: შენი, მისი, თქულები, მათი, თვისი, რომელი ვიეთი, ზოგი, რომელთამე მათგანთა ანა აქუსთ, წოდებითი ბრუნჳს.

	მს.	მრ.	მსოლ.	მრავლ.
წ.	ვინ	რას	რომელიმე	რომელნიმე
ნ.	ვისი	რადსა	რომლისამე	რომელთამე
შ.	ვის, ვისდა	რასა	რომელსამე	რომელთამე
ჴ.	ვინ	რამ	რომელიმე	რომელნიმე
ღ.	ვისგან	რადსაგან	რომლისაგანმე	რომელთაგანმე
მ.	ვინ,	რამმან	რომელმანმე	რომელთამე
შ.	ვისითა, ვისმიერ	რამთა, რამსამიერ	რომელთამე	რომელთამიერმე

ნაცუალსახელთა იმათ ვინ, ვინმე, მის მაგალითისამებრ იბრუნვიან ნა- რას, რამმე არა აქუსთ მრავლობითი ცუალსახელნი ესე რამმე, ვიეთამე რიცხვ.

სხოლილ. ნაცუალსახელსა ამას. თუთ არა აქუს ბრუნჳს ზ რიცხვ ზ ამისგამო, ლექსი ესე უმჯობეს არს, მაგუწეროთ ზმნისხელსა.

თბილისის მუნიციპალიტეტის
მშენებლისათვის

§42. ზნა არს ნაწილი სიტყვას, რომელიცა აჩუქნებს მოქმედებას, ანუ მდგომარეობას საგნისას, მაგალ. ვაქებ, ვაჭარ, ვიყვარები, ვაღაჭრს სხუანი.

§43. საზოგადოდ ზმნანი განიყოფიან 1) არსებითად, 2) მოქმედებითად, 3) ვნებითად და 4) უმეშვეობითად.

1. არსებითი ზმნა არს იგი, რომელიცა აჩუქნებს ყოფას საგნისას, მაგ. ვარ, ვპყროფობ, ვპვი.

2. მოქმედებითი ზმნა არს იგი, რომელიცა აღნიშნავს მოქმედებას სხუასა საგანსა ზელა გარდასრულსა, მაგალ. მოწაფე ვითბულობს წიგნს, მშენებელი აგობს ქუჩასა, ცოდნადან დასაჯა პირველი კაცი.

3. ვნებითი ზმნა არს იგი, რომელიცა აღნიშნავს ვნებას საგნისას, სხვისა საგნისაგან წარმოებულსა. მაგალ. ბოროტი დასჯების, მართალი შეიყვარებას, გამოხსნილ ვარ და სხუანი.

4. უმეშველობითი ზმნა არს იგი, რომელიცა აჩუქნებს ანუ მოქმედებას და არა საღა ვნებას, მაგალ. ვაღ, მრჩამს. მიყვარს, მაქვს და სხუანი; ანუ ვნებას და არა მოქმედებისაგან წარმოებულსა; ვსტირი, ვიცი და სხუანი. ამის გამო უმეშვეობითი ზმნა იქმნებას სატმოქმედებითი და სატვნებითი.

ა. სატმოქმედებითი უმეშველობითი ზმნა აღნიშნავს მოქმედებას ანუ მოქმედებითსა მდგომარეობას საგნისას და არა აჩუქნებს ვნებას სხვისა საგნისას, მაგალ. ვგალობ, ვკვობ, ვილოცავ და სხუანი.

ბ. სატვნებითი უმეშველობითი ზმნა აღნიშნავს ვნებას, ანუ ვნებითსა მდგომარეობას საგნისას, გარდა არა იწარმოების იგი სხვისა მეორისა საგნისაგან, მაგალ. ვჭახვები, ვჭკრები და სხუანი.

§44. უმთავრესნი კუთვნილებანი თვით ეულისა ზმნისანი არიან: ნაკლები,

სახე, რიტუზ, პირი, დრო, სქესი და უღმრთეობა.

§45. ნაკუთხი ზმნისა იქმნების ორგუარად. მარტივად ზ რთულად.

1. მარტივი ზმნა არს იგი, რომელიცა მდგომარეობს სიტყუათა შინა თვნიერ მარცხლისა ანუ ლექსისა, მაგალ. ვჰსწერ, ვსჭრი, ვამკობ.

2. რთული ზმნა არს იგი, რომელიცა მოეკიდების მარცხალი ანუ ლექსი რამე, მაგალ. გარდავჰსწერ, გავჰსჭრი, შევამკობ, კეთილ-ემსიტყვეობ.

§46 სახე ზმნისა არს სხმი-მარტულ-სახე, სხმი-გარდასვლითი ზ მრჩობლ-სხმი-გარდასვლითი.

1. მარველ-სახელ ზმნად იწოდების იგი, რომელიცა აღნიშნავს მოქმედებასა საგნისასა უსაშუალოდ, მაგალ. ვჰსწერ, ვჰჯი.

2. სხმი-გარდასვლითად ზმნად იწოდების იგი, რომელიცა აღნიშნავს მოქმედებასა საგნისასა საშუალობითა სხვისა საგნ.სათა, ზღაესხმის ნიშნად მარტულთა, თავსა ა, ბოლოს ინებ, ანუ ებ, მაგალ. ვაწერინებ, ვაჭრევიანებ, ვიხარებ ზ სხვანი.

3. მრჩობლ-სხმი-გარდასვლითად ზმნად იწოდების იგი, რომელიცა აღნიშნავს მოქმედებასა საგნისასა კვალადცა მეორედ. საშუალობითა სხვისა საგნისათა ზღაესხმის ნიშნად კვალადცა მარცხალი ინებ განმრჩობლებით, მაგალ. ვაწერინებინებ, ვაჭრევიანებინებ, ვიწერინებინებ, ვიჭრევიანებინებ, ზ სს. სხოდით. უღმრთი უმეშქობითი ზმნანი გარდასვლითი სხმი-გარდასვლითად ანუ მრჩობლ-სხმი-გარდასვლითად იწოდების მოქმედებითი ზ იწოდებისან მათგან ვნებთნიცა მაგალ. ვალ, ვიხარებ არიან უმეშქობითნი; ვაუღინებ, ვახარებ სხმი-გარდასვლითად აღნიშნვენ მოქმედებასა, რომელიცა ვაწარმოებენ ვნებთნი, ვივლინები, ვიხარები ზ სხვანი.

§47 რიტუზ ზმნათა აქუს ორი, მხოლოობითი ზ მრავლობითი (გვკითხულობ, გვკითხულობთ) §28, 29

§48. პირნი ზმნათანი არიან სამნი: პირუღლი, მეორე ჭ მესამე (ვჰკი
თხოლობ, ჰკითხოლობ, ჰკითხოლობს) . § 48, ბრძანებითს სქესს არა
აქუს პირველი პირი, გარდა მეოთხადისა დროჲსა მრავლობითსა რიცხვ-
სა შინა .

§49. დრონი ზმნათანი იქმნებიან ექვსნი . აწმეო, ნამეო უსრული, ნა-
მეო სრული, ნამეო უსრულესი, ნამეო უუსრულესი ჭ მეოთხადი .

I. აწმეო დრო აღნიშნავს მოქმედებასა ანუ მდგომარეობასა სუგნისასა
აწინდელსა ჟამსა შინა, მაგალ . ვარ, ვაქეჲ, ვჰსწერ ჭ სსჟანი .

2. ნამეო უსრული დრო აღნიშნავს საქმესა წარსრულსა შინა დროსა,
დაწყებულსა ჭ შეუსრულებელსა, მაგალ . ვაქებდი, ვჰსწერდი ჭ სსჟანა .

3. ნამეო სრული დრო აღნიშნავს საქმესა შესრულებულსა წარსრულსა
დროსა შინა, მაგალ . ვაქე, დავჰსწერე ჭ სს .

4. ნამეო უსრულესი დრო აღნიშნავს საქმესა აღრივე შესრულებულსა,
მაგალ . მიქიეს, დამიწერია ჭ სს .

5. ნამეო უუსრულესი დრო აღნიშნავს საქმესა უბველეს აღრივე შესრუ-
ლებულსა, მაგალ . მიქო, დამეწერა ჭ სს .

6. მეოთხადი დრო აღნიშნავს საქმესა მომავალსა ანუ უოფადსა, მა-
გალ . დავჰსწერო, ვაქო ჭ სს .

§50. სქესნი ზმნისანი იქმნებიან ოთხნი . საზღვრებითი, ბრძანებითი,
იპოტიტივა (უკეთუბითი) ჭ განუსაზღვრებელი .

I. საზღვრებითი სქესი აჩუქნებს მოთხოვასა საგნისასა განცხადებუ-
ლად დროთა შინა, პირთა ჭ რიცხვთა, მაგალ . მე ვჰმეცხველებ, შენ
აქალ, იგი იქმნეის ჭ სს .

2. ბრძანებითი სქესი აჩუქნებს ანუ ბრძანებასა, ანუ თხოვასა, ჭ ანუ
აღკრძალვასა რომლისამე საქმისასა, მაგალ . ჰატევეც მშობელთა შენთა .

გიუვიარღეს სათხოება ზ სს.

3. იპოტეტიკა ანუ უკვეთობითი სქესი აჩუქებებს პარობასა ანუ საწარ-
ლსა საგინასა, რომელთაცა დაესხმის ნაწილნი უკვეთუ ვაშაუ, ნუ-
თუ, ნეფართუმცა, რათა, რათამცა, ვითარმედ, რომელმცა ზ სს.
მაგალ. უკვეთუ მწამლობდეს, რათა გუიეარღე, თუ დამეწერა ზ სსჟანი.

4. განუსაზღვრებელი სქესი აჩუქებებს საქმესა უნინოდ ანუ განუცხადე-
ბელად პირთა შინა, რიცხვთა ზ დროთა, მაგალ. წერად, შეუქარებად,
მომუღებად ზ სს.

§51. უღლვიღება ანუ მიძობრა არს შეცვალება ზმნის დაბოლოებათ
თა, ჩუქებისათვის სქესისა. დროდსა, რიცხვსა ზ პირისა.

§52. უღლვლებანი ზმნისანი არიან ორნი :

ა. ზმნანი პირუტლისა უღლვიღებისანი არიან იგინი, რომელნიცა აწმყო-
სა შინა დროსა პირუტლსა პირსა შინა განპიროვნებდინ ასოდათ ამით ვი
სოლო მეორესა შინა პირსა შემდგომითა მისითა ასოდათ ანუ ა, ანუ ე,
ანუ ი, ანუ უ ზ ანუ ჰ, ზ მესამესა შინა პირსა ბოლოს ლექსისა მოე-
ვიღების ასოესე ს ზ ამისგამო ზმნანი პირუტლისა უღლვიღებისანი იქმნე
ბიან სუთხატად მაგალ. ვაქებ, აქებ, აქებს; ვესვრა, ესვრა, ესვ-
რის; ვიქმ, იქმ, იქმს; ვუბოზ, უბოზ, უნოზს; ვჰსწერ, ჰსწერ,
ჰსწერს ზ სს.

ბ. ზმნანი მეორისა უღლვლებისანი არიან იგინი, რომელნიცა აწმყოლსა
შინა დროსა მხოლოდობითისა რიცხვსასა პირუტლსა შინა პირსა განპი-
როვნებდინ ასოდათ ამით; მეორესა შინა პირსა ასოდათ ამით გ; სო-
ლო მესამესა შინა პირსა ანუ ჰ, ანუ უ ზ ანუ მეორისა პირისა მისპირო-
ვნებელის გ-ის შემდგომითა ასოდათ, მაგალ. მრწამს, გრწამს, ჰრწამს;
მიუქარს, გიუქარს, უეუარს; მაქუს, ვაქუსა აქუს ზ სსჟანი.

§ 53. ზმნანი თვსუბათა მებრ უღლვლებისა თვსისათა იქმნებიან კანონიერნი ჭ უკანონონი .

1. კანონიერნი ზმნანი არიან იგინი , რომელნიცა შეუღლებიან საზოგადოა კანონსა დროთა ჭ სქესთა შინა ჭ მიმოიხვერიან მაგალითთა მებრ ჰირქელისა უღლვლებისათა .

2. უკანონონი ზმნანი არიან იგინი , რომელნიცა არა შეუღლებიან საზოგადოთა კანონთა ჭ დააკლდებისთ რომელიმე დრო , ანუ პირი ჭ ანუ მიმოიხვერიან უჩვეველითა სახითა .

მ ი მ ო ს რ ა .

უ კ ა ნ ო ნ ო დ ს ა ა რ ს ე ბ ი თ ი ს ა ზ მ ნ ი ს ა , ვ ა რ .
ს ა ნ ლ ვ რ ე ბ ი თ ი ს ა ს ქ ე ს ი ს ა
ა ქ მ ე ო .

მხოლოდ .
ვარ
ხარ
არიან

მრავ .
ვართ
ხართ
არიან

ნამყო უსრული

მხოლოდ .
ვიყოფოდით
იყოფოდით
იყოფოდით

მრავ .
ვიყოფოდით
იყოფოდით
იყოფოდენ-იან

ნამყო სრული

მხოლოდ .
ვიყავ
იყავ

მრავ .
ვიყავით-ვიყუქნით
იყავით-იყუქნით

იყო

იყვნენ

ნამყო უსრულესი

მხოლოდ

მრავ

ყოფილვარ

ყოფილვართ

ყოფილხარ

ყოფილხართ

ყოფილ არს

ყოფილ არიან

ნამყო უსრულესი

მხოლოდ

მრავ

ყოფილ ვიყავ

ყოფილ ვიყავით

ყოფილ იყავ

ყოფილ იყავით

ყოფილიყო

ყოფილ იყვნენ

ბრძანებისა სქესისა

აქმყო

მხოლოდ

მრავ

იყავ ნუ ხარ

იყავით ანუ იყუქნით ნუ ხართ

იყოს ნუ არს

იყვნენ ნუ არიან

მეოცხადი

მხოლოდ

მრავ

იყოფოდე ნუ იყოფოდე

ვიყოფოდეთ ნუ ვიყოფოდეთ

იყოფოდეს ნუ იყოფოდეს

იყოფოდეთ ნუ იყოფოდეთ

იბოტეტიკაძისა სქესისა

იყოფოდენ ნუ იყოფოდენ

აქმყო ბ მეოცხადი

მხოლოდ

მრავ

ვიყოფოდე

ვიყოფოდეთ

იყოფოდე
იყოფოდეს

იყოფოდეთ
იყოფოდენ

ნამყო უსრული

მხოლოდ .

მრავ

იყოფოდით
იყოფოდით
იყოფოდით

იყოფოდით
იყოფოდით
იყოფოდით

ნამყო სრული უსრულესი

მხოლოდ .

მრავ

ყოფილვარ
ყოფილ ხარ
ყოფილარს

ყოფილვართ
ყოფილ ხართ
ყოფილართან

ნამყო უსრულესი

მხოლოდ .

მრავ

ყოფილვიყავ
ყოფილვიყავ
ყოფილ იყო

ყოფილვიყავით
ყოფილვიყავით
ყოფილვიყავინ

ანუ საზღვრებელი სქესა, ყოფად
სახელ-შენა - - - - -ყოფა

მიმდებარე } ნამყო მყოფი
 } ნამყო ყოფილი
 } მყოფი სყოფელი ანუ ყოფადი .

სხოლიო.შენა ესე ვარ შევალს მიმოსვრასა შინა რომელთამე სხუათა.
შენათასა ; ამისთვის დაიდუა წინარე სხუათა .

მ ა გ ა ლ ი თ ნ ი :

მიმოხრათათჳს ზმნათა პირუტლისა უღლვლცებისათა :

I.

მოქმედებითისა ზმნისათჳს .

სამღერებითისა სძესისა :

აქმყო .

მს.

ვაღიღებ
აღიღებ
აღიღებს

მრ.

ვაღიღებთ
აღიღებთ
აღიღებენ.

ნამყო უსრული

მს.

ვაღიღებდი
აღიღებდი
აღიღებდის-და

მრ.

ვაღიღებდით
აღიღებდით
აღიღებდენ-იან

ნამყო სრული

მს.

ვაღიღე
აღიღე
აღიღა

მრ.

ვაღიღეთ
აღიღეთ
აღიღეს

ნამყო უსრულესი

მს.

ვიღიღებდეს-იან
ვიღიღებდეს-იან
უღიღებდეს-იან

მრ.

ვიღიღებდეს-იან
ვიღიღებდესთ-იანთ
უღიღებდესთ-იანთ

ნამყო უუსრულებსი

მს.

მელიდა
გელიდა
ელიდა

მრ.

გველიდა
გელიდათ
ელიდათ

მყოლობადი

მს.

ვალილო
ალილო
ალილონ

მრ.

ვალილოთ
ალილოთ
ალილონ

ბრძანებითისა სქესისა
აქმყო

მს.

ალიდე ნუ ალიდებ ანუ არალილო
ალილოს ნუ ალიდებს ანუ არ ალილონ
ალილონ

მრ.

ალიდეთ ნუ ალიდებთ ანუ არალილოთ
ალილოთ ნუ ალიდებთ ანუ არალილონ
ალილონ

მს.

ალიდებდე ნუ ალიდებდე
ალიდებდეს ნუ ალიდებდეს
იპოტეტიკაჟსა სქესისა
აქმყო ზ მყოლობადი

მრ.

ვალიდებდეთ ნუ ვალიდებდეთ
ალიდებდეთ ნუ ალიდებდეთ
ალიდებდენ ნუ ალიდებდენ

მს.
ვალიდებდე
ალიდებდე

მრ.

ვალიდებდეთ
ალიდებდეთ

აღიღებღეს

აღიღებღენ

მხ.

ნამყო უსრული

მხ.

გაღიღებღი
აღიღებღი
აღიღებღის

გაღიღებღით
აღიღებღით
აღიღებღინ

მხ.

ნამყო სრული ჭ უსრულესი

მხ.

გიღიღებღის-აა
გიღიღებღისე-ია
უღიღებღის-ია

გვიღიღებღის-ია
გიღიღებღისთიათ
უღიღებღისთიათ

მხ.

ნამყო უუსრულესი

მხ.

მეღიღა ანუ მეღიღებღინა გვეღიღა ანუ გვეღიღებღინა
გეღიღა ანუ გეღიღებღინა გეღიღათ ანუ გეღიღებღინათ
ეღიღა ანუ ეღიღებღინა ეღიღათ ანუ ეღიღებღინათ
განუსაზღვრებელი სქესი, ღიღებღალ
საქელმზნა - - - ღიღებღა

მამყო მაღიღებღელი
მიმღეობ } ნამყო ღიღებღული
 } მეღიღებღალი საღიღებღელი, ანუ ღიღებღალი

სხლლილამათ მაგალითათ მეზნ მიმოიხრვიან უღვეღნი ზმნანი მოქმედებ-
ბითნი ჭ უმეშულბითნიცა ხატმოქმედებითნი პირუტლისა უღღვლებისა-
ნი, მაგ. ვესვრი, ვაშენებ, ვიქმ, ვუბნობ, ვჰსპრცვ, ვაბრალებ, ვათობ,
ღიღიღებ, ვაპიღებ, ვარჩევ, ვიღებ, ვებრძვ, ვევეღრები, ვესვრი ჭ სხჴანი

სანღერებთისა სქესისა

აქმყო.

რ. მხ.

ვჰსწერ

ჰსწერ

ჰსწერს

მკ.

ვჰსწერთ

ჰსწერთ

ჰსწერენ

ნამყო უსრული

მხ.

ვჰსწერდი

ჰსწერდი

ჰსწერდა

მრ.

ვჰსწერდით

ჰსწერდით

ჰსწერდენ

ნამყო სრული

მხ.

ღავჰსწერე

ღავჰსწერე

ღავჰსწერა

მრ.

ღავჰსწერეთ

ღავჰსწერეთ

ღავჰსწერეს

ნამყო უსრულესი

მხ.

ღამეწერია

ღამეწერია

ღამეწერია

მრ.

ღამეწერიათ

ღამეწერიათ

ღამეწერიათ

ნამყო უუსრულესი

მხ.

ღამევეწერა

მრ.

ღამევეწერათ

ლაგვერთ
ლაგვერთ

ლაგვერთათ
ლაგვერთათ

მელორბადი

მს.

მრ.

ლაგვეწერ
ლაგვეწერ
ლაგვეწერს

ლაგვეწერთ
ლაგვეწერთ
ლაგვეწერდნ

ბრძანებითისა სქესისა

აქმულ

მს.

მრ.

ვაწერე ნუ ვაწერ ანუ არა ვაწერო ვაწერეთ ნუ ვაწერთ ანუ არა ვაწეროთ
ვაწეროს ნუ ვაწერს ანუ არა ვაწეროს ვაწერთან ნუ ვაწერდნ ანუ არა ვაწერონ.

მელორბადი

მს.

მრ.

ლაგვეწეროთ ნუ ლავვეწერთ ანუ არ ლავვეწერთო
ლაგვეწერე ნუ ლავვეწერ ანუ არ ლავვეწერო ლავვეწერთ ნუ ლავვეწერთ ანუ არ
ლაგვეწეროს ნუ ლავვეწერს ანუ არ ლავვეწეროს ლავვეწერთან ნუ ლავვეწერდნ ანუ
არ ლავვეწერონ.

ბრძანებითისა სქესისა

აქმულ

მს.

მრ.

თუ ანუ რათა ვაწერდეთ
თუ ანუ რათა ვაწერდეთ
თუ ანუ რათა ვაწერდეს

თუ ანუ რათა ვაწერდეთ
თუ ანუ რათა ვაწერდეთ
თუ ანუ რათა ვაწერდენ

ნამყო სრული
მრ.

მს.

თუ ანუ რათა შეწერა
თუ ანუ რათა გეწერა
თუ ანუ რათა ეწერა

თუ ანუ რათა გუბწერა
თუ ანუ რათა გეწერათ
თუ ანუ რათა ეწერათ

ნამყო სრული ჭუსრულესი
მრ.

მს.

თუ ანუ რათა დამეწერა
თუ ანუ რათა დამეწერათ
თუ ანუ რათა დამეწერათ

თუ ანუ რათა დამეწერა
თუ ანუ რათა დამეწერათ
თუ ანუ რათა დამეწერათ

ნამყო უსრულესი
მრ.

მს.

თუ ანუ რათა დამეწეროს
თუ ანუ რათა დამეწეროს
თუ ანუ რათა დამეწეროს

თუ ანუ რათა დამეწეროს
თუ ანუ რათა დამეწეროს
თუ ანუ რათა დამეწეროს

მეორეხარისხი

მს.

მრ.

თუ ანუ რათა დავჰსწერო
თუ ანუ რათა დავჰსწერო
თუ ანუ რათა დავჰსწერო

თუ ანუ რათა დავჰსწერო
თუ ანუ რათა დავჰსწერო
თუ ანუ რათა დავჰსწერო

განუსამღვრებელი სქესი

უსრული წერად
სრული დაწერად

სახელმწიფა = = = =

წერა

მიმღობა { ნამყო
ნამყო
მეორეხარისხი

წერად
დაწერილი
დასაწერი ანუ დაწერადი.

ნ.

ვნებითისა შემოსათვის
სამღვრებითისა სქესისა
ნამყო

მს.

ვიკვირო
იკვირო
იკვირის

მრ.

ვიკვიროთ
იკვიროთ
იკვიროან

ნამყო უსრულა

მს.

ვიკროლი
იკროლი
იკროლა

მრ.

ვიკროლით
იკროლით
იკროლიან

ნამყო სრულა

მს.

შევიკარ
შევიკარ
შევიკარა

მრ.

შევიკარით
შევიკარით
შევიკარენ

ნამყო უსრულესა

მს.

შეკრულ ვარ
შეკრულ ხარ
შეკრულ არა

მრ.

შეკრულვართ
შეკრულხართ
შეკრულ არიან

ნამეო უუსრულდესი

მს.

შევრულვაყავ
შევრულ იყავ
შევრულიყო

მრ.

შევრულვიყავით
შევრულ იყავით
შევრული იყავინ

მეორბალო

მს.

შევიკრა
შევიკრი
შევიკრას

მრ.

შევიკრათ
შევიკრათ
შევიკრან

ბრძანებთისა სქესისა

აქმეო

მს.

რეიკარ ნუ შეიკვრი ანუ არ შეიკრი
შეიკრას ნუ რეიკვრის ანუ არ შეიკრას

მრ.

შეიკრათ ნუ შეიკვრიათ ანუ არ შეიკრათ
შეიკრან ნუ შეიკვრიან ანუ არ შეიკრან

მეორბალო

მს.

შეიკროდე ნუ შეიკროდე
შეიკროდეს ნუ შეიკროდეს

მრ.

შეიკროდეთ ნუ შეიკროდეთ

შეიკროდეთ ნუ შეიკროდეთ ანუ არ შეიკროდეთ
შეიკროდენ ნუ შეიკროდენ ანუ არ შეიკროდენ

იპოტეტიკასა სქესისა

აქმეო

მს.

ა შეიკროდე
ბ შეიკროდე
ვ შეიკროდეს

მრ.

შეიკროდეთ
შეიკროდეთ
შეიკროდენ

ნამყო უსრული

მს.
 მსოფლს შვიკვრლი
 მსოფლს შვიკვრლი
 მსოფლს შვიკვრლი

მს.
 შვიკვრლით
 შვიკვრლით
 შვიკვრლიან

ნამყო სრული და უსრული

მს.
 მსოფლს შვიკვრლიან
 მსოფლს შვიკვრლიან
 მსოფლს შვიკვრლიან

მს.
 შვიკვრლიანთ
 შვიკვრლიანთ
 შვიკვრლიანთ

ნამყო უსრული

მს.
 მსოფლს შვიკვრლიანთ
 მსოფლს შვიკვრლიანთ
 მსოფლს შვიკვრლიანთ

მს.
 შვიკვრლიანთ
 შვიკვრლიანთ
 შვიკვრლიანთ

მყოლობა

მს.
 მსოფლს შვიკვრლი
 მსოფლს შვიკვრლი
 მსოფლს შვიკვრლის

მს.
 შვიკვრლით
 შვიკვრლით
 შვიკვრლიან

განსახილველადი სქესი { უსრული კვრალი
 სრული შვიკვრალი

მიმდევრობა

{ სასილმინა კვრალი ანუ შვიკვრალი
 აქმყო შვიკვრალი
 ნამყო შვიკვრალი
 მყოლობადი შესაკვრელი ანუ შვიკვრალი

სხილიო. მაგალითისა ამას შეუდგებიან უოველნი ვნებიანი და სატენები
ანიცა ზმნანი პირუტლისა უღვლეებისანი, მაგალითებიცა ვაშენები, ვი
ქმნები, ვიუბნები, ვიბრცვები, ვიზრლები ჭსხუანი. დრონი ნამყო უსრულესი
ღუესრულესი ამით ზმნათა წარმოტდგებან ნამყო დასა მიძღობისა და არსებით
ისა ზმნისაგან, მაგალითადამყო უსრულესი: შეკრულად, უსრულესი: შეკრულ
ყოყაე ჭსხუანი.

სსმიოვარლასულოთისა მოქმედებათისა ზმნისადაცა
საზღვრებითისა სქესისა
ამყო

მს.

ვაწერინებ
აწერინებ
აწერინებს

მრ.

ვაწერინებ
აწერინებდა
აწერინებდა

ნამყო უსრული

მს.

ვაწერინებდი
აწერინებდი
აწერინებდა

მრ.

ვაწერინებდი
აწერინებდი
აწერინებდი

ნამყო სული

მს.

დავაწერინებ
დააწერინებ
დააწერინა

მრ.

დავაწერინებ
დააწერინებ
დააწერინეს

ნამყო უსრულესი

მს.

მიწერინებოეს-ი
ვიწერინებოეს-ი
უწერინებოეს-ი

მრ.

გვიწერინებოეს-ი
ვიწერინებოეს-ი
უწერინებოეს-ი

ნამყო უსრულესი

მს.

ღამეწერინა
ღაგეწერინა
გაეწერინა

მრ.

ღაგვეწერინა
ღაგეწერინათ
ღაეწერინათ

მყოლადა

მს.

ღაგაწერინო
ღააწერინო
ღააწერინოს

მრ.

ღაგაწერინოთ
ღააწერინოთ
ღააწერინოს

მამანგბითისა სქესისა
ამყო

მს.

აწერინე ნუ აწერინებ ანუ არ აწერინო

მრ.

აწერინეთ ნუ აწერინებთ ან
არ აწერინოთ

აწერინოს ნუ აწერინებთ ანუ არ აწერინოს

აწერინონ ნუ აწერინებენ
ანუ არ აწერინონ

მყოლადა

მს.

გაწერინებლეთ ნუ გაწერინებლეთ ანუ არღაგაწერინოს

მრ.

აწერინებლევ ნუ აწერანებლევ ანუ არ დააწერინოს, აწერინებლევთ ნუ აწერანებლევთ
 აწერინებლევს ნუ აწერინებლევს ანუ არ დააწერინოს, აწერინებლევთ ნუ აწერანებლევთ
 აწერინებლევს ანუ არ დააწერინოს.

იპოტეტიკაჲსა სძესისა
 აწმყო ჭ შუოთბადი
 შრ.

აწერინებლევ
 აწერინებლევ
 აწერინებლევს

ვაწერინებლევთ
 აწერინებლევთ
 აწერანებლევთ

ნამყო უხრუღესა

შს.
 გეწერინა
 გეწერინა
 გეწერინა

შრ.
 გეწერინათ
 გეწერინათ
 გეწერინათ

ნამყო სრული ჭ უხრუღესა

შს.
 დაგეწერინა
 დაგეწერინა
 დაგეწერინა

შრ.
 დაგეწერინათ
 დაგეწერინათ
 დაგეწერინათ

ნამყო უხრუღესა

შს.
 დაგეწერინოს
 დაგეწერინოს
 დაგეწერინოს

შრ.
 დაგეწერინოსთ
 დაგეწერინოსთ
 დაგეწერინოსთ

უსრული ჩერინებად

განუსაზღვრებელი სტესი

სრული დაჩერინებად

სახელწმინა - - - - - ჩერინება

მიძლეობა { აქმყო დაჩერინებელი
 { ხამყო დაჩერინებელი

მყოობადი დას-ჩერინებელი ანუ დაჩერინებადი.

სხოლით. მაგალითისა ამის ებრ მიწოდისროან უოცედნი სხმიო გარდასვლითანი მოქმედებითანი ზმნანი შირქულისა უღუკუებისანი, ევრქეთუ შირიბო სხმიო გარდასვლითანიცა მოქმედებითანი.

5

სხმიო გარდასვლითისა, ცნებისის ზმნისათვის.
საზღვრებითისა სტესისა
აქმყო

მკ.
ვიჩერინება
იჩერინები
იჩერინების

მრ.
ვიჩერინებით
იჩერინებით
იჩერინებისა

ხამყო უსრული

მს.
ვიჩერინებოდი
იჩერინებოდი
იჩერინებოდან

მწ.
ვიჩერინებოდიო
იჩერინებოდიო
იჩერინებოდენ-იან

ნამყო სრული

მს.
დავწერისე
დაიწერინე
დაიწერინა

მრ.
დავწერინეთ
დაიწერინეთ
დაიწერინენ

ნამყო უსრულესი

მს.
დაწე-ვარ
რინე-სარ
ბულ-არს

მრ.
დაწე-ვართ
რინე-სართ
ბულ-არიან

ნამყო უუ'რულესი

მს.
დაწე-ვიყავ
რინე-იყავ
ბულ-იყო

მრ.
დაწე-ვიყავით
რინე-იყავით-იუქუნით
ბულ-იუვენ

მყო ობალი

მს.
დავიწერინო
დაიწერინო
დაიწერინოს

მრ.
დავიწერინეთ
დაიწერინეთ
დააწერინენ

ბრძანებითისა სქესისა
აწმყო

მს.
იწერინე ნუ იწერინები
იწერინოს ნუ იწერინების

მრ.
იწერინეთ ნუ იწერინებით
იწერინენ ნუ იწერინებიან

მეოთხედი

მს.

მრ.

იწერინებოდე ნუ იწერინებოდე
 იწერინებოდეს ნუ იწერინებოდეს

ვიწერინებოდეთ ნუ ვიწერინებოდეთ
 იწერინებოდეთ ნუ იწერინებოდეთ
 იწერინებოდენ ნუ იწერინებოდენ

იპოტოტოჯასა სტესისა
 სამეო ზ მეოთხედი

მს.

მრ.

ვიწერინებოდე
 იწერინებოდე
 იწერინებოდეს

ვიწერინებოდეთ
 იწერინებოდეთ
 იწერინებოდენ

სამეო უსრული

მს.

მრ.

დავიწერინებოდით
 დაიწერინებოდით
 დაიწერინებოდით

დავიწერინებოდით
 დაიწერინებოდით
 დაიწერინებოდენ

სამეო სრული ზ უსრულესი

მს.

მრ.

დაწე- ვარ
 რინე- ხარ
 ბულ- არს

დაწე- ვართ
 რინე- ხართ
 ბულ- არიან

სამეო უსრულესი

მს.

მრ.

დაწე- ვიყავ
 რინე- იყავ
 ბულ- იყო

დაწე- ვიყავით
 რინე- იყავით
 ბულ- იყვნენ

განუსაზღვრებელი სქესი ჭ მიმდრობანი სხვათგარდასულითა ვნებითა
შენათანი იქნებაან მსგავსად მოქმედებითა შინათა სხმით, გარდასულითა.
სხ. კლიო. მაგალითისა ამის უბრ მიმოხრობან ყოველნი შემანი სხმით გა-
რდასულითა: ვნებანი, ეგრეთვე მოჩობლ სხმით გარდასულითნიცა, მაგალი-
ვიწერინებინება, ვადიდებინები ჭ სხ.

მაგალითნი

მიმოხრობათს შემათა მეორისა უმთვლეებისათა ჭ უკანონოთა.

I

სამღვრეულისა სქესისა
აქმეო.

მხ.

მიუჭარს
გიუჭარს
უუჭარს

მრ.

გვიუჭარს
გიუჭარსთ
უუჭარსთ

ნამეო უსრული

მხ.

მიუჭარდა
გიუჭარდა
უუჭარდა

მრ.

გვიუჭარდა
გიუჭარდათ
უუჭარდათ

ბრძანებითისა სქესისა
მეოობადი

მხ.

გიუჭარღეს ნუ გიუჭარღეს
უუჭარღეს ნუ უუჭარღეს

მრ.

გვიუჭარღეს ნუ გვიუჭარღეს
გიუჭარღესთ ნუ გიუჭარღესთ
უუჭარღესთ ნუ უუჭარღესთ

იპოტეტიკაშს სქესას

აწმეო ზ მუოობადი

შვეთუ მიუჭარდეს
უვეთუ გიუჭარდეს
შვეთუ უუჭარდეს

გვეჭარდეს
გიუჭარდესთ
უუჭარდესთ

განუსაზღვრებელი სქესი: უჭარჭად
სასეგზმნა უჭარჭა

მიძლეობა { აწმეო მიუჭარჭელი
ნამეო უჭარჭელი
მუოობადი საუჭარდელი აწუ უჭარჭადი.

სსოლიო-მაგალითსა ამას შევუგებთან ყოველნი მქანანი მუოობისა უღლვ-
ლებინანი, რომელთაცა აკლსთ ღრონი ნამეო სრული, უსრულესი, უუსრუ-
ლესი ზ მუოობადი.

2

სამღვრებიითისა სქესისა

აწმეო

მს.

ვალ
ხვალ
ვაოს

მრ.

ვალთ
ხვალთ
ვლენ-ნან

ნამეო უსრული

მს.

ვიდოდი
ხვიდოდი
ვიდოდა

მრ.

ვიდოდით
ხვიდოდით
ვიდოდენ-იან

ნამყო სრული

მს.

ვჰლე

ჰვლე

ჰვლო

მრ.

ვჰლეო

ჰვლეო

ჰვლეს

ნამყო უსრულესი

მს.

მევლიეს-ია

გევლიეს-ია

უვლიეს-ია

მრ.

გვკლავეს-ია

გევლიესთ-იათ

უვლიესთ-იათ

ნამყო უუსრულესი

მს.

მველო

გველო

ევლო

მრ.

გუჰვლო

გველოთ

ევლოთ

მყოობადი

მს.

ვჰვლო

ჰვლო

ჰვლოს

მრ.

ვჰვლოთ

ჰვლოთ

ჰვლონ.

ბრძანებითისა სიქესისა

ამყო

მს.

ჰვლე ნუ ხვალ

ვლოს ნუ ვალს

მრ.

ჰვლეთ ნუ ხვალთ

ვლონ ნუ ვლენ-ნან

მუოზბადი

მს.

მრ.

ჰელიდე ნუ ჰელიდე
ჰელიდეს ნუ ჰელიდეს

ვჰელიდეთ ნუ ვჰელიდეთ
ჰელიდეთ ნუ ჰელიდეთ
ელიდენ ნუ ელიდენ

იპოტეტიკაჲსა სქესისა

სამყო ზ მუოზბადი

მს.

მრ.

მე

ვილოდე
ხვილოდე
ვილოდეს

ვილოდეთ
ხვილოდეთ
ვილოდენ

სამყო უსრული

მს.

მრ.

მე

ვილოდი
ხვილოდი
ვილოდა

ვილოდით
ხვილოდით
ვილოდენ-იან

სამყო სრული ზ უსრულესი

მს.

მრ.

მე

ვივლიეს-ია
ვივლიეს-იათ
ვივლიეს-იათ

ვივლიეს-ია
ვივლიესთ-იათ
ვივლიესთ-იათ

სამყო უუსრულესი

მე

ვივლო
ვივლოთ
ვივლოთ

ვივლოთ
ვივლოთ
ვივლოთ

განუხარდებულად სტესი (ურთული სვლად
 სსსკლმზნა : - - - } სრული წარსვლად
 სვლა ანუ წარსვლა

აქმეო მსვლელი ანუ მავალი
 მიმდელი. ნამეო წარსრული
 (მეოზბადი სავლელი ანუ წარსავლელი)

უკანონობა მზნათათა ვს.

54. უკანონონი მზნანი იქმნებიან სამეჭარად: ა) ნაკლობიონი, ბ) ნაკლოთევიანი, გ) პირნაკონი.

1. ნაკლობიონი უკანონონი მზნანი არიან იგინი, რომელთაც აკლსთ რომელიმე დრონი ზ ალიესებიან სსწათა მზნათაგან; მაგალ. ვითარცა არსებობისი მზნა ვარ, ალიესების მზნისაგან ვიყოფი იგერეთელ ვეცევი, ვიყოფი ალიესების ვსაქტამ მზნისაგან ზ სსწანი.

2. ნაკლოთევიანი უკანონონი მზნანი არიან იგინი, რომელთაც აკლსთ სრულებით რომელიმე დრონი ზ არა ალიესებიან სსწათა მზნათაგან, მაგალ. ყველობ, ვეჩევი, ვესავ ზ სსწანი.

3. პირნაკონი მზნანი იცნობიან სამეჭარად: ა) იგინი, რომელთაც აკლსთ პირი პირუტლი; მაგალ. მატებ, მატებს; მწერ, მწერს ზ სს. ბ) იგინი, რომელთაც აკლსთ პირი მეორე, მაგალ. გატებ, გატებს; მწერ, მწერს ზ სს. გ) იგინი, რომელთაც აკლსთ პირი ორნივე, პირუტლი ზ მეორე მხოლოდ მესამისა ოღერ პირისანი იქმნებიან სამთავე პირთადმი, მაგალ. ჯერ არს ჩემდა, ჯერ არს შენდა ჯერ არს მისდა, შელნის, ვსამს ზ სსწანი.

სხოლო. I, ყოველი პირნაკონი მზნანი პირუტლისა ზ მეორისა გვარიანი ვსწარმოებენ მზნათაგან მკმეცეებითა, სკომეცელებითა, ვეები-თა ზ სსმივარდასვლითაგან.

სკოლით 2. ყოველნი პირნაკლნი ზმანნი შესაძლო არიან პირნაკლ ყო-
ფაღპირუტლისამებრ ჭ მეორისა გუარისა, ოდეს დააკლდების მათ პირი
პირველი ანუ მეორე გარნა შესამისამებრ გუარისა არა შესაძლო არიან
პირნაკლყოფად არამედ, თუთ თაკით თუთით ი,ოებთან რაოდენნიმე ჭ აქ-
უსთ მხოლოდ ორნი ღრონი: აქმყო ჭ ნამყო უსრული ; მაგალ. ჯერ-
არს ჩემდა, გერსიყო ჩემდა.

სკოლით 3. უკანონო ზმანო იოქმიან იეინიცა, რომელთაცა თუმცადა
არა აკლსთ ღრონი; გარნა მიმოსრასა შინა წარმოსდგებიან უჩუტველითა
შესახერავითა, ვითაჟცა ზმანა ესე ვარ ჭ ვაღ (რომელთათვისცა იხილენ
24 ჭ 43 გუტრლსა შინა).

მ ა გ ა ლ ი თ ნ ი .

პირნაკლთა ზმანათთვის, რომელთაცა აკლსთ პირი პირუტლი ჭ მეორე .

1.
სამღვრებიითისა სქესისა .
აქმყო .

მს.
მაქებ, მაქებს

მრ.
მაქებთ, მაქებუნ

ნამყო უსრული

მს.
მაქებლი, მაქებლა

მრ.
მაქებლით, მაქებლენ-იან

ნამყო სრული

მს.
მაქე, მაქო

მრ.
მაქეთ, მაქეს

მს.
მიქივარ, უქივარ

ნამყო უსრულესი

მრ.
მიქივართ, უქივართ

ნამყო უსრულესი
მრ.

მს.

გაძე, ვეძე

გაძეთ, ვეძეთ

მყოობადი

მს.

მაქო, მაქოს

მრ.

მაქეთ, მაქონ

ბრძანებითისა სქესისა.

აქმყო

მს.

მაქე ნუ მაქებ, არმაქოს
მაქოს ნუ მაქებს, არმაქოს

მრ.

მაქეთ ნუ მაქებთ
მაქონ ნუ მაქებენ

მყოობადი

მს.

მაქებლე ნუ მაქებლე
მაქებლეს ნუ მაქებლეს

მრ.

მაქებლეთ ნუ მაქებლეთ
მაქებლენ ნუ მაქებლენ

იპოტეფიკაჟისა სქესისა

აქმყო ზ მყოობადი

მს.

უქეოუ

მაქებლე, მაქებლეს

მრ.

მაქებლეთ, მაქებლენ

ნამყო უსრული

მს.

ნუ

მაქებლი, მაქებლია

მრ.

მაქებლით, მაქებლიან

ნამყო სრული ზ უსრულესი

მს.

ნუ

გიქივარ, უქივარ

მრ.

გიქივართ, უქივართ

ნ ძეო უსრულესი

მს.

გაძე , ვაძე

მრ.

გაძეო , ვაძეო

2

საზღვრებითისა სტესისა

აჩმეო

მს.

გაძებ , გაძებს

მრ.

გაძებო , გაძებენ

ნამეო უსრული

მს.

გაძებლი , გაძებლი

მრ.

გაძებლიო , გაძებლინ-იან

ნამეო სრული

მს.

გაძე , გაძე

მრ.

გაძეო , გაძეს

ნამეო უსრულესი

მს.

გვიქისარ , უქისარ

მრ.

გვიქისარო , უქისარო

ნამეო უსრულესი

მს.

გაძე , ვაძე

მრ.

გაძეო , ვაძეო

მს.

მეოზბალი

მრ.

გაძე , გაძეს

გაძეო , გაძენ

ირძანებითისა სტესისა

მს.

გაძეს ნუ გაძებს

აჩმეო

მრ.

გაძენ ნუ გაძებენ

მეოთხედი

მს. გაქვბღეს რუ გაქვბღეს

მრ. გაქვბღეთ რუ გაქვბღეთ
გაქვბღენ რუ გაქვბღენ

იბრეფეკაძისა სქესისა
ნამყო ზნ მეოთხედი

მს. გაქვბღე გაქვბღეს
ნამყო უსრული

გაქვბღეთ , გაქვბღენ

მს.

მრ.

გაქვბღით , გაქვბღათ

ნამყო სრული ზნ უსრულესი

გაქვბღით , გაქვბღენ

მს.

მრ.

გაქვბღისარ , უქვისარ

ნამყო უსრულესი

გაქვბღით , უქვისარ

მს.

მრ.

გაქვბღე , ვქვე

გაქვბღეთ , ვქვე

სხოლით I გან უსაზღვრებელი სქესი, მიძღვება ზნ სახელგმნა არა აქვსთ
პირნაკლთა ზმნათა საკუთრად თვისი, არაშეღ იხმარებიან პირივანთა ზმნათა
თავან.

სხოლით II ზმნათა პირნაკლთა, წარმოებულთა ვნებითთა ზნ ხატვნი
თთა ზმნათავან ნამყო უსრულესი დროდ არა აქვსთ; ეგრეთჲლ მესამისა
ხატისა მოქმედებითთა ზნ ხატმოქმედებითთა ზმნათავან წარმოებულთა პი-
რნაკლთა ზმნათა დააკლდებიან დრონი ნამყო უსრულესი ზნ უსრულესი .

სახელ. შმნისათვის.

§ 55. სახელ. შმნა არს ლექსი შმნისაგან წარმოებული, რომელიცა არს ლექს-
ის თუთ თაფით თვისით მოქმედებასა ანუ მოძრაობისა საგნისასა. მაგალ-
ბება, წერა, წარსვლა, ანუ განვლა, შენება ჭ სხუანი.

§ 56. სახელ. შმნა შეიწყნარებს ყოველსა ძველებსა არსებითისა სახელისასა
ღ იბრუნვან დაბოლოებებისგან მათისა, ვითარცა სახელნი: ცხენი არა არი-
ანსა კუთარნი ნაწილნი სიტყვისანი, არამედ შეარბევინ სახელთა არსებითთა.
თ ა ვ ი მ გ ო თ ხ ე.

შიმღეობისათვის.

§ 57 შიმღეობა არს შმნისაგან წარმოებული სახელი ზღაშესრული ჭ აღნი-
შნავს მოქმედებულსა ანუ ვნებულსა ძველასა საგნისასა. მაგალ. მიქე-
ბელი, აღწერელი, აღწერილი, აღსაწერი ანუ აღწერალი ჭ სხუანი.

§ 58. შიმღეობანი (ვინაძთჳან ჰწარმოებენ შმნათაგან) : ქრებიანი: არს
ბაიანი, მოქმედებითნი, ვნებითნი ჭ უმეშუქობითნი ჭ ქრეს: ღრონი სამნა
აქმყო, ნამყო ჭ მეოზბ რი.

1. არსებითანი შიმღეობანი არიან იგინი, რომელნიცა ჰწარმოებენ არს-
ებითთა შმნათაგან, მაგალ. მეოფი, გებული ჭ სხუანი.

2. ყოველნი შიმღეობანი, მოქმედებითთა შმნათაგან წარმოებულნი, აწ-
მყოსა ღროსა შინა არიან მოქმედებითანი: სოლო ნამყოსა ჭ მეოზბასა
ღროსა შინა ვნებითნი: მაგალ. შემყვარებელი, შეყვარებული, შესაყვარე-
ბელი ანუ ყვარებადი ჭ სხუანი.

3. უმეშუქობითანი შიმღეობანი არიან იგინი, რომელნიცა ჰწარმოებენ უმე-
შუქობითთა შმნათაგან, მაგალ. მხვლეელი, მსასოებელი, მღვიპარე ჭ სხუანი.

§ 59. შიმღეობანი აქმყოძსა ღროძსანი არიან იგინი, რომელთაცა ღვეს-
მით მარტუბითნი თაკად: მანუ შმ; მო ჭ ბოლო. რ. ელი, ელი, რი, რელი.

ღე, ული, მაგალი, მეტყუელი, მბეჭდი, მოქმელი, მტირალე, მსიარული ანუ
მოსიარული ზ სს.

მიძლეობათა ნიშანნი აღმნიშვნელნი ნამყოფსა. ღრომისანი არიან: თავად უ
ანუ თვნიერ მისსა ზ ბოლოდ: ელი ანუ ული დაი მაგალი. ქმნილი ანუ ქმნი-
ლი, ნაქები ანუ ქებული, ნამშალი, ნაწერი ზ სს.

მიძლეობანი, აღმნიშვნელნი შუობადისა ღრომისანი არიან იგინი, რომე-
ლთა ცა, მოეკიდებიან მარჯვალნი თავად სა ზ ბოლოდ: ელი, ი ზ ლი, მა-
გალი. საქებელი ანუ ქებალი ზ სს.

მნი უფელნი მიძლეობანი, მსგავსად შედგესრულითა სახელთა, მიიღებენ
თვსებათა სასყლისათა ზ იბრუნვან დაბოლოებისამებრ მათისა.

თავი მეხუთე

თანდებულის თვის.

მნი თანდებული არს ნაწილი სიგყვასა, რომლითაცა გამოითქმიან შეთან-
ქმებულნი რამსამიმართობანი საყანთა ზ თვსებათა ანუ მოქმედებათა მო-
რის მათთა, მაგალი: ცათა შინა ზ ქქლყანასა ზელა არს ღიღება მისი, მთა-
სა ზელა აღვსა ზ სსწანი.

მნი თანდებულნი სხვობადოდ არიან შემდგომნი: თვნიერ, გარდა, შნა
ანუ, შიე შორის, თვის, გამო, გან, ამიერ, იმიერ, გარეგან, წინარე, უკან,
ქქლშორე, ზემორე, შემდგომ, პირისპირ, ახლოს, თანა, მიერ, დმი, ანუ
მიმართ, ქქლმე, წინა, აღ, შიე, წარ, უკუ, შე, მი, მო, მიმო, მიღმო ზ სს.

მნი თანდებულნი იკმარებიან ანუ შეერთებულად, მაგალი: აღ-შეუთება,
გარდა-ვალ წარ-ვალ, აღვწერ, შთა-ვჭაწერ, შევიყვარებ ზ სსწანი. ანუ
განუთფითარ: მასთან, გაძარსა შინა, სახოსა ზელა ზ სსწანი.

სხვლით: განუთფით კმარებულნი თანდებულნი მოიხსოვენ ბრუნვათა: რო-
მელთათვისცა გარდმოცემულიქმნიების შუობასა ნაწილსა შინა ღრამმაგაკისასა.

თავი მეექვსე.

შენისხელისათვის.

64. შენის ზედა არს ლექსი, რომლითაც გამოითქმის ვითარება ანუ გარემოება სხვისა ვითარებისა ანუ მოქმედებისა; მაგათ. ფრიად მწარე, მუცნიერად შეტყულებს, გონიერად ვსწერს, გუშინ ვიყავი, & სხ.

65. შენისხელანი მნიშვნელობისაებრ თვისისა იქმნებიან შემდეგნაირად.

- 1. ვითარებითნი გონიერად, კარგად, მართლად, კარნიერად, ავად, ცუდად, & სხეთანი.
- 2. რაოდენობითნი: მრავლად, მცირედ, საკმაოდ, ესოდენ & სხ.
- 3. დროებითნი: აწ, დღეს, გუშინ, შარშან, მუჟღად, მარადის, საუკუნოდ & სხ.
- 4. ადგილობითნი: სადა, აქა, მუნ, შინაგან, გარეგან, ზენად, სამუაღ. & სხ.
- 5. რიცხვითნი: ერთგვის, ორგვის, სამგვის. & სხ.
- 6. წესებითნი პირუტყლად, უპირუტყლეს, მეორედ, უკანასკნელ, უქუტყლად, უზემოეს & სხ.
- 7. ლატყიტებითნი: ეგრეთ ნაშვლად, მართლად, ჭეშმარიტად. & სხ.
- 8. უკუთქებითნი: არა, ნუ, ნურაოდეს, არასაღამე. & სხ.
- 9. ვითხვითნი: რად, რატუნ, ვითანი, ვითარითა, სატითა, როგორ & სხ.
- 10. საჭრონი ნუ უკუთ, ნუ უკუთების & სხ.
- 11. მწრაფლობითნი: მსწრაფად, მუის, დანიაღ, შეეუქსეულად, მსოუად & სხ.
- 12. ხშირობითნი: ფრიად, უხუად, ხშირად, მრავლად & სხ.
- 13. შემკრებელობითნი: საზოგადოდ, ერთად, განურჩევლად.
- 14. ჩუქსებითნი: აჰა, ეჰა ეგერა, მუნ & სხ.
- 15. განკერძობებითნი: ცალკე, განუოფით, საკუთრად, თვითად & სხ.
- 16. შემრჩობლებითნი: მრჩობლად, კვალად, მერმე & მერმე. & სხ.
- 17. საჩქარნი: ნეტარ, ნეტართუძეს, ნეტარბი, უკეთუ & სხ.

- 18. უთარსმღებლობითნი: ცუდად, ამოღ, უჯეროდ ჭ სხ.
 - 19. მუხარბეობითნი: მუხარბოდ, ნელიად, მლოგრელ ჭ სხ.
- სხ ლოლო რაცხვსა შინა მძინისნელათასა დაიდებინ სსელნი არსებობნი ჭ-
 ზელქესრუონიტა, ოღეს მოუუტასო მარტუალი ესე: აღ, ანუ მოეკიდებინ
 ვითარსამე თანდებულსა, ანუ დაიდებინ მხოლოდ მოემედებითსა ბრუნუსა
 შინა ჭ ანუ შეცვლილნი სხუა გუარ აღნიშვნენ ვითარსამე გარემოებასა მო
 ქსელებისა ანუ ვნებისასა, მაგალ. კაცად, ცხოველად, მსჯულთერად, სიმშ-
 ვილითსახდში, კარზე ჭ სხ.

თავი მეშვიდე
 კ ა ვ შ ი რ ი ს ა თ ვ ს .

- 166 კავშირი არს ნაწილი სიტყვსა, რომლითაცა შეერთდებიან ლექსნი
 ანუ სიტყვანი ურთიერთისათანა. მაგალ. ეხლთა ცუდა, ხოლო გუშინ ცი-
 ლდაჲ მე ჭ ჩემი მძა ვიყავით სწავლასში ჭ სხუანი
 - 167 კავშირნი მნიშვნელობისამებრ თვისსა იქმნებიან შემდგომნი:
 - 1. შეერთებითნი და, ხოლო, ეგრეთჲ, ესრეთჲ, არათუოდენ, არამედ,
 და ჭ სხ.
 - 2. განყოფითნი: ანუ, გინა, ანუთუ, გინათუ ჭ სხ.
 - 3. უკუთუობითნი: უკეთუ, თუსადამე, ოღეს, მაშინ ჭ სხ.
 - 4. წინააღმდეგობადობითნი: ვარნა, არამედ, ხოლო, სხებრ ჭ სხ.
 - 5. ნებასთვითნი: თუმიცადა. უკეთუმიცადალათუ დალათუმიცა, მართლად, ჭ სხ.
 - 6. მიხედობითნი: ვინამაგან, ამისთვის, ვითარმედ, მით, რამეთუ, რომელ ჭ სხ.
 - 7. კიდურმდგომლობითნი: მაშასადამე, მაშა, ამისებრ ჭ სხ.
 - 8. განპარტუებითნი: ექვიგი, ექვიგიარს, რომელ არს ჭ სხ.
 - 9. ძეგლობითნი: უკუჲ, ხოლო, ვიღრემე ჭ სხ.
- სხოლო. კმარებისა ჭ თვისებისათვის კავშირთა ვიტყვთ მეორესა ნაწილსა შინა

ღრამშატიკისასა

თავი მეორე

შორისდებულ ისათვს

668. შორისდებული არს ნაწილი სიტყვსა, რომელიცა აჩუქნებს ვითარსა-
მე გრძნობილებასა ანუ მოძრაობასა სულისასა.

669. შორისდებულნი, მნაშენელობისაგებრ თვისისა აჩუქნებენ: ა) განკუ-
რკებასა: ოჰ! ეჰა! ჰ! ბ) ხალხობასა: ვაჰ! ჰი! ვაჰჰ! ჰჰე! გ) შექებასა:
ვიმ! ვას! დ) შეუკაცებასა: ფუ! ფუფუ! ე) კიცხუასა: აჰაჰა! ჰიჰი! ე.)
იღუქობასა: სუ! სუ! სუ! ჩუჰათ! ჰლუმქინ! წ.) რისხუასა: აი! აიი!
გალი! ლ.) წოდებასა: ეი! ეიე! ჰ! თ.) დაღაღებასა: ოჰ! ჰ! ი.) შე-
წყობებასა: ვაჰ! გლახ! ია.) განმხნობასა: შაბამ! შაბამშაბამ! იბ.)
ნატყვასა: ნეგარ! ვაში! ჩეგარაი!

ნაწილი მეორე

ლექსთ-თსზულე ბისათვს

670. ლექსთ-თსზულეა (სინტაქსი) არს ნაწილი ღრამშატიკისა, რომე-
ლიცა იხურობს თვის შორის კანონთა შეერთებისა ზ თანხმობისათვის ნა-
წილთა სიტყვასა ურთიერთისა შორის ქარმოსადგენად ცხადისა ზ გან-
გონისა სიტყვსა.

თავი მირველი

შეთსზვსათვს სახელთა

671. ოზნი ანუ მრავალნი არსებოანი სახელნი ერთისა საგნისადმი კუთ-
ვნილნი დაიდებიან ერთსა შინა რიცხვსა ზ ბრუნვასა. მაგალი: ქალაქი ცუ-
ლისი, მდინარე მტკვარი ზ სსუნო

სსოლიო 1. ესე ვითარნი სახელნი იბრუნვიან ანუ განუერთო, მაგალო მე
ფე ღაგიოთ, მეფისა ღაგიოისა, მეფესა ღაგიოისა ზ სსჟანი, ანუ განუერთე-
ლად, მაგალ ვახტანგ-მგელ-ლომი, ვახტანგ-მგელ-ლომისა ზ სსჟანი.

სსოლიო 2. ოღესტა თანხმობასა შინა რაორენთამე სახელთასა ბრუ-
ნვითა ზ რიცხვთა მოჰყვირეს ახარდებულნი, მაშინ ერზსა მათგანსა მოე-
კიდების იგი მაგალ სიბრძნისა, სიძქვისა ზ თანხმობისაგან აღუვაგდების
სამფლობელო.

§72. ოღესტა ორნი ანუ მრავალნი არსებიოთნი სახელნი, აღმნიშვნელნი
სსვსა ზ სსვსა საგნისანი ღაიღებიან სიტყუითა შინა თჳნიერ კვშირისა,
მაშინ ჯერ არს, რათა შემდგომი სახელია ღაიღჳს ნათესაობითსა შინა
ბრუნვისა, მაგალ, კობჳსა ჩიგნისა, ღასაბაში სიბრძნისა ზ სსჟანი.

§73. ამას ნათესაობითსა ბრუნვისა ეწოდების განმათვისებელი წინამდგა-
ლისა სახელისა ზ ეთანხმების სახელსა მას, რომელსაცა განითვისებს მი-
ღებიოთ თჳს ზედა მისისა ბრუნვისა ნიშნისათა სარუქმდგელად თჳსისა
ბრუნვისა ზ რიცხვისა, მაგალ, ძენი ასრატლისანი ანუ იარაღთანი გამო-
ირჩენა ღმერთმან, მათსა ღვივისასა ევდენ იგინი, სამკრემან ღიღისა ზე-
ტრესმან განავრცო რომსია, ძენი კატისათ ანუ ძენო ეატონი ზ სსჟანი.

სსოლიო უვეთუ სახელი შემკრებელობითი არს განმათვისებელი საზო-
გადოთა სახელთა მხოლოდობითა შესაძლო არს ღაღებად თრთავე რიც-
ხვთა შინა, მაგალ მსაჯული ერისა ანუ ერთა ზ სსჟანი ხოლო ოღეს შე-
ხედების განმათვისებელად სახელთა შემკრებელობითთა სახელი საზოგადო,
მაშინ მიჰკიდებულად ღაიღების იგი ბრავლობითსა რიცხვისა შინა, მაგალ,
გუნდი ანგელობთა, კრებული მორჩმუნეთა ზ სსჟანი.

§74. ოღეს ორთა ანუ უძეტესთა არსებითთა სახელთა მხოლოდობითა,
მღებარეთა თჳნიერ კვშირისა ანუ კავშირითა მიეწერების ერთი არსებითი

სახელი მაშინ, იგი დაიდების მრავლობითსა შინა რიცხვსა, მაგალ. სი-
მშვიდე. მეურნოება ჭ მოთინება არიან სათხოვბანი ჭ სხუანი.

§75. სახელი ზედშესრულნი ჭ რიცხვანი, ძღვებარენი არსებითისა სასე-
ლისა თანა ითანკეპიან ბრუნვით ჭ რიცხვთა, მაგალ. გულისკმიერი ვაკვი,
განვრცელებული ზღუა, ერთი ლმერთი, პეტრე პირველი ჭ სხუანი.

§76. ოღეს ორთა ანუ უმეტესთა არსებითთა სახელთა მრავლობითთა
მიეწერების ერთი ზედშესრული სახელი, მაშინ იგი დაიდების მრავლობი-
თსა შინა რიცხვსა, მაგალ. მკონარება ჭ უქმობა არიან სავნებელნი ჭ სხ.

§77. სახელი ზედშესრულნი ოღესმე მიიღებენ მიებარ ბრუნვასა ნათესა-
ობითსა, რომელიცა განმათვსებელადცა ექმნების მათ, მაგალ. ნათელი მე-
ტრ ერებსა, ბნელი უმეტრებისა; ოღესმე მოქმედებისა, მაგალ. ჩინებუ-
ლი სიმკნიათა. ღოდარი სიმრწნათა ჭ სხუანი.

§78. სახელი ზედშესრულნი შეთანაწორებითისა ჭ აღმატებითისა ხარისხი
სანი ითხოვენ ბრუნვასა ნათესაობითსა, მაგალ. ვაცობრივისა ცხოვრებასა
შინა არა რამე არს უმვირუასესი სიმრთელისა ჭ სხუანი.

ხოლო ოღეს შეითხზან ვავძირისა თანა, რომელ არს, ვითარცა ანუ ვი-
ღრელა, მაშინ ნათესაობითი იგი ბრუნვა დაიდების წრეულობითად, მაგალ.
სიმრწნე უბატონისა არს ვიღრელა ოქრო, არა რამ არს უმწვერვალეს ვითა-
რცა სვნიდისი ჭ სხუანი.

თ ა ე ი მ ე ო რ ე
შუახმებისათვის ნაცვალ სახელისა

§79. ნაცვალ სახელი, გარდა კუთავ მოღებითთა დაიდებიან შარსებითისა
თანა ერთსა შინა ბრუნვასა ჭ რიცხვსა, მაგალ. უოველთა შინა
ითა შენთა შეცადინებულდ მოპოვებად საქმისა მის, რამცალა არს

სასარგებლო შენი, რათა რომელმანმე ვაჩუქელოვ ან შეკამროვ ამან არა
სარცხვინელ გეოს შერ წინაშე ღვთისა ზე კაცთა ზე სხუანი.

§ 80 ველავროლებითნი ნაცვალ სახელნი: რომელიცა, რამცა შეიძლება
ან არსებობისა სახელისა ანა რიცხვითა, ხოლო დაიდების ბრუნვასა მას ში
ნა, რომელსაცა მოითხოვს უღვლომ ვმნა, მაგალ: აღასრულებს ს. გმენი
ვეთილნი, რომელთაცა ძალ-უსთ მოგებად შენდა ხაუკუნო ნეტარებად
ღ სხუანი.

სხოლო: თრეშე ნაცვალად ველავროლებითთა ნაცვალ სახელთა დაიდ
ბიან აღგილობითნი ესე ვმნის ვერატი: ხარა, მუნ, მაგალ გ. ქქო წიგნი,
სარაცა მოძლიანრობენ წყარონი ვეთილად ცხოვრებისანი, მუნიოვან ძალ
კიბს მოპოვებად სასარგებლონი მოქმედებანი დასხუანი.

§ 81 ნ ცუალ სახელი თვთ დაიდების სხეთა თანა პიროვანთა ნაცვალ სა-
ხელთა, მაგალი: თვთ შევიხილო, თვთ თქვენ ვაწამეო, თვთ მან აღარა;
ღ ანუ არსებობისა სახელისათანა, მაგალ: თვთ ღმერთმან შექმნა ადამ
ღ სხუანი.

§ 82 ნაცვალ სახელი ესე თვთი იტყვის მგავსად მოგებითისა ნაცვალ სა-
ხელისა ზე მიწეწერების მარადის პირსა მესაძესა, მაგალ: მან იკმია ძალი
თვთი ანუ მისი მას ვედა ზ სხუანი.

თ ა ვ ი მ ე ს ა შ ე

შეთსვლათვს ვმნისა სახელისა თანა.

§ 83 უღველნი პიროვანი ვმნანი მიიღებენ თრთა სახელთა: ერთსა წინა-
რე ზ მკურესა შემდგომად, მაგალ: მშე აბრწეინებს ვაერსა, მოძღვარი ას-
წივებს მოწაფესა ზ სხუანი.

ამათვანსა პირველსა სახელსა, რომელიცა დაიდების წინარე ვმნისა ეწო
თვთის უღალი ვმნისა, ხოლო მეორესა სახელსა, რომელიცა დაიდების

შეძლებად ზმნისა, ეწოდების მიება ზმნისა.

უუტად ზმნისა იხმარების ნიადგ ბრუნვა ანუ წრფელობითი, ანუ მიცე მიიი ზ ანუ მოახრობითი, რომელღაც სათადალო არს თანემობად ზმნი-სა თვისისათან, რიცხვით ზ პირითა, მაგალ. მე ვჰსწერ, შენ იკითხავ, მან განსაჯოს ზ სხუანი.

§84. ოდესცა ორნი ანუ უმეტესნი არსებითნი სახელნი მხოლოდითნი შე-სკდნენ ერთად უუტად ზმნისა. მაშინ ზმნა მათი შესაძლო არს დადებად მრავლობითსა შინა რიცხვსა, მაგალ. ვაჭრობა ზ უქმობა მოათულებ-ბენ სხეულსა; გარნა თუ სადამე დაიდუას მხოლოდითადცა არა აღრევს მხრსა, მაგალ. საჭმელი ზ სასმელი ჰხრის სხეულსა ზ სხვანი.

§85. ოდესცა ზმნა მიეწეროს ორთა სახელთა ანუ ნაცუალ სახელთა აღ-მნიშვნელთა სხვისა ზ სხვისა პირისათა. მაშინ ზმნა მრავლობითი ეთანსმების პირსა მას, რომელიცა უდრეს არს პირველი პირი უადრეს არს შე-ოორისა ზ მეორე შესამისა, მაგალ. მამიცი ზ მე ვიხარება; შენ ზ იგი ის-წაფებთ ღრამაგვიკასა ზ სხუანი.

§86. მიეხანი ზმნისანი იქნებიან ორ გვარად: პირველად მიება ნათესავი-სა ზ მეორედ მიება ბუნებისა.

ნათესავისა მიება მოქმედებითთა ზმნათა შორის აღნიშნავს მას, რომელი საგანცა იმოქმედების; ხოლო ვნებითთა ზმნათა შორის მას, რომლისა-განცა ანუ რომლისა მიერ იქმნება რაიმე.

ბუნების მიება აღნიშნავს საშუალობასა მას, რიგთაცალა იმოქმედების საქმე რაიმე.

§87. მოქმედებითნი ზ ვნებითნი ზმნანი მიიღებენ ორთავე მიებათა. სოლო უმეშულობითნი მხოლოდ მიებასა ბუნებისა.

§88. უოველნი ზმნანი მოქმედებითნი ვარნი იყვნენ პირველად უდრეს

ბესანი აწყოსა ზ ნამყოსა უსრულსა რროთა შინა მიიღებენ უფლად ბრუნვასა წრეულობისა, ხოლო ძიებად (ნათესავისა) მიცემითსა, მაგალ-
განათლება შეამკობს საკეთილწიფოსა; წინასწარმეტყველი დავით აქებას
ღმერთსა ზ სსუანი.

ნამყოსა სრულსა ზ მეოობდასა რროთა შინა მიიღებენ უფლად ბრუნვასა
მოთხრობითსა ზ ძიებად (ნათესავისა) შემასმეტყველობისა, მაგალ. მეფემან
ძირიან მიიღო სარწმუნოება ქრისტიანებრი, შესაძლო არს, რომელთ გულს
მოდგინებან მოწაფემან მაილოს ქებას ზ სსუანი.

ნამყოსა უსრულსა ზ უსრულესა რროთა შინა მიიღებენ უფლად ბრუნვა-
სა მიცემითსა ზ ძიებად (ნათესავისა) შემასმეტყველობისავე, მაგალ. პე-
ტრესა დიდას განუხათლებიეს რუსეთი, სიბრძნესა შეეძლო ქალაქი ათინამ
ზ სსუანი.

სკოლიო. კანონისა ამისგან გამოირიცხან რომელნიმე წმნანი პირვე-
ლისა უღვლელიღებისა ნი, განძიროვნებ უღნი მეორესა შინა პირსა ასოდათა
ამათ. ე ვითარნიცა არიან: ვეველრები ვემახვევი ზ სსუანი მსგავსნი ამა-
თნი; ვინამთგან ყოველთა შინა რროთა ითხოვენ უფლად ბრუნვასა წრეუ-
ლობითსა ზ ძიებად მიცემითსა, მაგალ. მე ვეველრე მას, იგი ემთხვა სა-
ცსა ზ სსუანი.

189. ყოველნი ვნებიანი წმნანი ყოველთა შინა რროთა ზ სსესთა ითხო-
ვენ უფლად ბრუნვასა წრეულობისა, ხოლო ძიებად ნათესავისა, დაწყე-
ბითსა ანუ მოქმედებითსა, მაგალ. ცოდვლი დასჯების სინილისისა თვისი-
საკან, მართალი შეიყურების შეგობართა მიერ ზ სსუანი.

190. წმნანი უმეტყობითნი ხატმოქმედებითნი პირველისა უღვლილები-
სანი მიიღებენ უფლად ბრუნვათა მათ, რომელთაცა წმნანი მოქმედებითნი,
ხოლო ძიებად სხვა ზ სსუათა ბრუნვათა, ვინამთგან ითხოვენ ძიებასა ბუ-

ნებისასა ჭ არა მიეზასა ნათესავისასა, მაგალ. იხარებს მარჯალი საქმე-
თა თვისთა ზელა ჭ სხვანი.

191. ურველნი ზმნანი ხატვნიებითი უმეშვეობითნი პარველისა უღლულები
ანი ყოველთა შინა ღრითა ჭსექსთა უუთად ითხოვენ ბრუნვათა წრფელობით
სა, ხოლო მიეზად სხუა ჭ სხვათა ბრუნვათა განუჩეველად, მაგალ. ვაშე-
რები სწავლასა შინა, ღავეკერ ს. ბრძანითა ჭ სხუანი.

192. ზმნანი სხმოვანად აღსვლითნი ჭ მრჩობლისმითა გარდასვლითნი მოქმე-
დებითნი ჭ ვნებებითნიცა მიიღებენ უუთად ჭ მიეზად ბრუნვათა მათვე, რო-
მელთაცა პარველსახელნი მათნი, მაგალ. აღგასრულებანიცა საქმესა ამას,
ვარქობები შენგა.

193. ბრძანითა ზმნა წინარე თვისა ჭ შემდგომ თვისა, ესე იგი უუთად ჭ-
მიეზად მოითხოვეს წრფელობითა ბრუნვასა ანუ მოსპობით ჭ ანუ თვნიერ
მოსპობისა, მაგალ. მტარსა არს სიფრეველ, სწავლთა არს სასარგებლო.

194. ზმნანი: ვიცი, აქმუისა ვეწყვი ჭნამყოთა უარულსა ღრითა შინა მიიღე
ბენ უუთად ბრუნვასა მოსპობითა ჭ მიეზად შექმნელობითა, მაგალ.
იცის მართალმან ქმნაჲ ვეთილისა ჭ სხვანი.

195. ურველნი ზმნანი მგორისა უღლულებისანი მიიღებენ მარჯლის უუთად
მიცეპობისა ბრუნვასა, ხოლო მიეზად სხუა ჭ სხუათა ბრუნვათა, მაგალ.
მე მძინავს სახლებით ცხელარსა ზელა, მას ეშინის სასჯელისაგან მამასა
უუუარს მე ჭ სხუანი.

196. ზმნანი პირნაკონი, რომელთაცა აკლთ პირი პირველი ჭ მეორე
მიიღებენ უუთად ჭ მიეზად ბრუნვათა მათვე რომელთაცა პიროვანნი ზმნა
ნი მათნი, მაგალ. მან გარდიღოს მც ჭ სხუანი.

197. ზმნანი პირნაკონი მხოლოდ მექონნი მესამისა პირისანი, რომე-
ლნიცა არიან: ვერ არს, სათანადო არს, შექმნის, შეგავს, ვაჰმს ჭ სხუანი.

შეიხვეზნ მიცემითად ბრუნვილთა ნაცვალ სახელთა თანა ზ მიიღებენ შე-
მდგომად თვისა ზმნათა განუსაზღვრებელისა სქესისათ, მაგალ. სათანადო
არს შეწყურებად მშობელთა ზ სხუანი.

198. ზმნანი განუსაზღვრებელისა სქესისანი მიიღებენ წარმოებულნი პირი
განთა ზმნათა აგან მიებად ნათესავისა ნათესაობითსა ბრუნვასა ზ ანუ შემა-
სმენელობიისა, მაგალ. სათანადო არს შეწყურებად ღვთისა, ფარდავს შე-
ფუქმან ქართლთაიანთა იყუო შემადებად ასოებითი ქერადი ქართულსა
ენასა შინა ზ სხუანი.

სს-ლით. ოღეს განუსაზღვრებელთა ზმნათა შექვრებიან მიებად პირი-
ანი ნ-ცვალ სახელნი: მე, შენ, ვეო მაშინ ნაცვალ სახელნი ესე დაიდე
შიან მიცემითა ბრუნვასა შინა, მაგალ. მე ვინჟე ქვალ შენდა, ანუ მისდა
ზ სს-ქანი.

199. ნ-ცვალ განუსაზღვრებელისა ზმნისა შესაძლო არს დადებად სახელ
ზმნად, რომელთა ნიდაგ ითხოვს ბრუნვასა ნათესაობითსა, მაგალ. ვერ-
არს შეწყურებად მოყუასი ანუ შეწყურება მოყუასისა ზ სს-ქანი.

თ ა ვ ი მ ე ჲ ა ბ ე .

შეიხვეზნ ვსათვის მიმდგომბისა.

200. მიმდგომბანი, ვარეთ ვითარცა ზეგ შექრულნი სახელნი ანკობენ
ანკობითისა სახელისათანა ბრუნვითა ზ რაცხათა, მაგალ. უოვლად შემ-
დებელა ღმერთი, შყრობელი მამა ზ სს-ქანი.

201. მიმდგომბანი აქმეოსა დროსა შინა მიებად ნათესავისა მიიღებენ ნა-
თესაობითსა ბრუნვასა, მაგალ. ღმერთი არს შემოქმედი უოვლისა, სწავლა
არს განმანათლებელი საზოგადოებისა ზ სს-ქანი.

სოლო ნამეოსა ზ მურობისა დროთა შინა ითხოვენ ბრუნვითა ანუ და-
წყობისა ზ ანუ მოქმედებითსა, მაგალ. სოფელი არს შემქმნილი ღვთი-

სამან. ღრამმატიკა აღწერადი ანუ აღსაწერი კალმითა, ისწავების შენგან
ჯ სსჟანი.

§102. მიმღეობანი უმეშველობითა შინაგან წარმოებულნი ითხოვენ
ძიებასა ბუნებისასა ჯ არა ნათესავისასა, მაშასადამე მიიღებენ სსჟა ჯ სსჟ
ათა ბრუნვათა ანუ თანდებულობით ჯ ანუ თვნიერ მისსა მაგალ. მიმავა
ლი გზასა ზედა, მტირალი შუათათვს ჯ სსჟანი.

§103. მიმღეობანი თხულებათა შინა იპერობენ აღვილსა შინისა ჯ კჟლაგ
მოღებობისა ნაცჟალ სახელისასა, რომელი, მაგალ. მაღიღებელი დაიღე-
ბის ნაცჟალად, რომელიცა აღიღებს, ეგრეთვე მკიფხველი, რომელიცა კი-
თხულობს, ანუ რომელმანცა იკიფხა ჯ სსჟანი.

თ ა ვ ი მ ე ს უ თ ე .

შეთხზსათვს თანდებულისა სახელისათანა.

§104. თანდებულნი, რომელნიცა დაიღებიან სახელთათანა მოითხოვენ შე
მღგომთა ბრუნვათა:

1. თანდებულნი ესე: შორის, საშუალ, გარეგან, ამიერ, იმიერ, გარემო,
თვნიერ დაიღებიან ანუ წინარე ჯ ანუ შემდგომ სახელთა ჯ მიიღებენ ბრუ-
ნვასა ნათესაობითა, მაგალ. შორის ეკკლესიისა, ანუ ეკკლესიისა შორის;
გარეგან ტაძრისა, ანუ ტაძრისა გარეგან ჯ სსჟანი, ალთქმა თვნიერ აღს-
რულებისა არს შჟჟნიერი ხე თვნიერ ნაყოფისა ჯ სსჟანი.

2. თანდებულნი გან, თვის, მიერ, მიმართ, გამო, ებრ, ანუ მებრ, ღმი,
თანა დაიღებიან უკან სახელისა ჯ ითხოვენ ბრუნვასა ნათესაობითა, მა-
გალ. მამისაგან გამოვალს სიტყუა, ვიცხოვროთ სჯულისაებრ, აღვაკლი-
ნოთ ღოცუა ქუთისადმი.

3. ზედა, შინა, ითხოვენ ბრუნვასა მიკეშითსა მღებარენი შემდგომ სახე-
ლთა, მაგალ. მათსა ზედა, ტაძარსა შინა ჯ სსჟანი.

4. თანდებული ზღე მოეკიდების ნათესაობითა ბრუნვასა ნაცვლარისა
ად, ანუ ლ. ნიშნითა, მაგალ. კილით კილეღმღე, აღმოსაგლოთით აღმო-
სავლეთადმღე ჭ სსჟანი.

5. თანდებული თურთ მოეკიდების ბრუნვასა მოქმედებითა, მაგალ. სას-
ლობით თურთ, აღზრდითურთ ჭ სსჟანი.

სხოლო. რომენიმე თანდებულნი იხმარებიან ზმნის ზედალ, ოღესცა
მოეკიდებიან ზმნისათანა, მაგალ. საშუალ განვლო, მარჯულ წარვიღ
ჭ სსჟანი.

თ ა ვ ი მ ე ე ძ ვ ს ე .

შ ე თ ს ზ ვ ს ა თ ვ ს ზ მ ნ ი ს ზ ე ლ ი ს ა .

§105. ზმნის ზედანი იხმარებიან ხიგუჟათა შინა ზმნისა თანა ესრეთ
ვითარცა ზელშესრულნი. არსებითა სახელისათანა ჭ აღნიშვნენ ვითარება
სა მოქმედებისა ჭ ვნებისასა. მაგალ. კმოვანარ შეტყუელოვს მახწავლებე-
ლი ჭეშმარიტებასა სიბრძნისასა; ოღესმე მოეკიდებიან შიმღეობათა, მაგალ.
ულშირესად აღმასრულებელი კვიად მოქმედებისა საბო ეუოფის ლერთსა
ჭ სსჟანი. ოღესმე დაიდებიან სახელ ზმნისათანა, მაგალ. უხვად მიცემა
ჯილდოდსა კელმწიფისაგან საქებულ- არს ჭ სსჟანი.

§106. ზმნის ზედანი: მახლობელ, გარეგან, შინაგან, გარემო, გარდა,
უმეტეს, ნაცვლად, უწინარეს, შემდგომად, წინააღმდეგად, საშუალ, მსგა-
ვსად ჭ სსჟანი. მიიღებენ ბრუნვასა ნათესაობითა, მაგალ. მახლობელ
ქალაქისა; გარეგან სახლისა, უმეტეს ყოველთა მოწაფეთა; შემდგომადმი
სსა ჭ სსჟანი.

§107. ვითხვათა ზღეა ზმნის ზედასათა, ოღესცა აღნიშვნენ დროსა ანუ
ადგილსა; სად ოღეს. მაშინ სახელნი დაიდებიან მიცემითა ბრუ-

ნვასა შინა, ანუ თანდებულათა შინა, უკეთუ აღნიშნავს დაბლა; ანუ ზე
და, უკეთუ აღნიშნავს მოძრაობასა შიდა, ანუ თვნიერ თანდებულთა, მთ-
გალ მივალ ჭალაქს ანუ ქალაქსა შინა, შიასაზედა, წარსრულს წელს
ჭ სსჟანი.

თ ა ვ ი მე შ ვ ი ლ ე

შ ე თ ხ ზ ს ა თ ვ ს კ ა ვ შ ი რ თ ა .

§108. კავშირნი შემაერთებელნი ჭ განყოფილნი ითხოვენ, რათა შათ
მიერ გარდაბმულნი სახელნი დაიდებოდნენ ერთსა შინა ბრუნვასა, ხოლო
შინანი ერთთა მიმოხერათა პირთა ჭ რიცხვთა შინა, მაგალთ ცა ჭ ქვეყა-
ნა, ვითარცა ცხარქყოფენ ღიღებასა ღეთისასა, ეგრეთვე ჭქალაგებენ ყო-
ფელსა შემძლებელობასა ცა მისსა, აღიჩნიე ანუ იგი, ანუ სსჟა, ანუ სძ-
ლიე, ვინა მოკვდი ჭ სსჟანი.

§109. კავშირნი შეთქმითნი დაიდებიან შეერთებისათვის რათა ანუ უმეტე-
სთა წინადადებათა, რომელნიცა იპყრობენ შეთქმასა ანუ პირობასა, მაგ-
ალთ იშრომე ყრმობასა შინა, უკეთუ გჰსურს განსვენებული მოხუცებუ-
ლებთა უკეთუ აღასრულებ შენ თანამდებობასა შენსა სიმართლით, მაშინ
შრომანი შენნი არა დაძებებიან თვნიერ ჯილდომასა ჭ სსჟანი.

§110. კავშირნი მიშეებითნი დადამაყენებლობითნი დაიდებიან: ბირველი
თანკობასა შინა აზრისასა, ხოლო მეორე წინააღმდეგობითქმობასა შინა,
მაგალთ თუმცა სწავლა ძნელ არს, ვარნა ნაყოფნი მისნი ტყბილ არიან
ჭ სსჟანი.

§111. კავშირნი მიხეშობითნი იკმარებიან თქმულის წმინდის მიხეშვის ჩუბ-
ნებისა თვის მაგალთ განმორღიო უცხოობასა: ვინა მთვან იგი არს წყარო
ყოველთა ბიწთა.

§112. უკუშირნი კორუმპციონი დაიღებინა შეერთებისა და რამპტიკე-
ბისა თვის აზრისა მის, რომელიცა გამოიყუანების სხვისა მეორისა აზრი-
საგან, მაგალ. სოფელსა ამას არა ძალუბს თვთ თაფით თვისით ყოფად, მა-
შასადამე მიუღიეს მას ყოფად სხვისა არსებისაგან ზ სხუანი.

§113 უკუშირნი განმარტებითი დაიღებინა წინადაღების განმარტებისა თვის,
მაგალ. კეთილ მოქმედი კაცია ცუდად გეზულ იქმნების, ესე იგი მიიღებს
ღვთისაგან სასუქუნოსა ნეტარებასა ზ სხუანი.

§114. უკუშირნი მეგნობიონი დაესხმიან უკან ნაწილთა სიტყვისათა, რომ-
მელთა ცა, მიეწერებინა იგანი, მაგალ. მწუხარება შეაჩროებს გულისა; შეე-
ბა უკუშ მხიარულ ჰყოფს მას ზ სხუანი.

თ ა ვ ი მ ე რ უ ლ .
შეიხსენსა თვის შორისღებულისა .

§115. შორისღებულნი აკმარებინან გამოთქმისათვის სულიერთა მოძრაობა-
თა ზ შეიხსენსან რომელნიმე წრფელობისისა ზ რომელნიმე წრფეზითისა
ბრუნვისა თანა, მაგალ. აჰა გზა მიმეყუანებელი ნეტარებისაღში, ზ ღმერთო;
ზ სხუანი; ხოლო რომელნიმე მიცემითისა ბრუნვისათანა, მაგალ. ვადმე
ცოდვლსა, ზ მე უნანელსა ზ სხუანი.

ნ ა წ ი ლ ი მ ე ს ა მ ე .
მ ა რ თ ლ წ ე რ ი ს ა თ ვ ს .

§116. მართლ-წერა (ორთოღრაფია) არს ნაწილი ღრამმატიკისა, რომე-
ლსა შინაცა იჩულებს კანონიერი კმარება ასოთა წერასა შინა ზ სადა
ჰსამს დასმად სხუა ზ სხუანი ტრიკონთ შინანი ზ ტრიკონთ ზენანი ნიშანნი.

თ ა ვ ი პ ი რ უ ლ ი
კ ა ნ ო ნ დ ე რ ი ს ა ს მ ა რ ე ბ ი ს ა თ ვ ს ა ს ო თ ა

ღ ი ღ რ ო ა ნ თ ა ა ს ო თ ა თ ვ ს ა

§117 ღიღროანნი ასონი იხმარებიან:

1. ღაწყებასა ზელა უოვლისა სიტყვსა ანუ ჰერიოდისასა, მაგალ. მოიქცე
სსწათა თანა ესრეთ, ვითარცა გწარს შენ, რათამცა მოიქცეოდენ სსწანი
შენთანა. ნუ ჰყოფ სსწათადმი მას, რადცა არა გწარდეს შენ თვთ თაგისა
შენისა თვს.

2. ღაწყებასა ზელა თვთოეულისა სციხისასა მაგალ.

ძე აღიღვბს შამასა,
ძზე აბრწყინებს ჰაერსა,
ქმნილთაგან იგრფობის ღიერთი,
ძრავალთაგან იქეზის ერთი.

3. ღაწყებასა ზელა უოველთა საკუთრებითათა სახელთასა. ვითარნიცა არ
იან: სახელნი კაცთანი ზ წოდებანი ქვეყანათა ანუ საკელმწიფოთა, ქალა
ქთა, სოფელთა, მთათა, მდინარეთა, ცბათა, ზღუათა ზ სსწათანი, მაგალ.
ჰეტრე, როსსია, სპარსეთი, ცფილისი, ვაეკასია, ძვეწარი ზ სსწანი.
ამასვე ეკუთვნის სახელნიცა ზელ შეხრულსა, რომელნიცა შეერთებულნი
არსებითისა სახელისა თანა შეადრგენენ ვითარსამე საკუთარსა წოდებასა, ზ
ამის გამო აქუსთ ძალი, საკუთრებითთავე სახელთა, მაგალ. ძაგი ზღუა ზ
სსწანი.

4. ღაწყებასა ზელა უოველთა სახელებთასა, ვითარნიცა ეშესაბამებიან
ღმერთისა, მაგალ. ღიერთი უფალი, ძემოქმედი, მაცხოვარი, ქრისტე ზ
სსწანი.

5. წოდებასა შინა მადლათა გუამთა ზ მათთა ღირსებათასა, ეგრეთვე ხარისხთა, განსხვავებულთა თანამდებობათა ზ ტიტულთა შინა, მაგალ. იმპერატორი, მუფე, კლემენტე, თავადი, ეუისკობისი, ლენერალი, ლუბერნატორი, დარეკტორი, ამნაური (*) ზ სხუანა.

6. დაწეებასა შინა სახელთა მმართველობათა ანუ სამსახურლოთა პღილათასა ზ განსხვავებულთა შეკრებულებათასა, მაგალ. სენატი, კოლოლია, ექსპლაცია, უნივერსიტეტი, აკადემია, დიპლმატიკა ზ სხუანი.

7. დაწეებასა შინა სახელთა პსწავლათა ზ კულოვნებათასა, ოღეს შეადრევენ იგინი ჭმთაგრესსა საგანსა სიტყვასა, მაგალ. თუზიკა, ფილოსოფია, ლეომეტრია, სიბია ზ სხუანი.

ბ.

კ მ ა რ ე ბ ი ს ა თ ვ ს კ მ ო ვ ა ნ თ ა ზ ო რ კ მ ო ვ ა ნ თ ა ს ო თ ა ს ა .

118 კმოვანნი ასონი, ა, ე, ი, ზ ო, იკმარებიან განსაკუთრებულთა აღგელსა შინა თვისსა ზ არა ხალა დაიდებიან ნაცვლად ურთიერთსა არცა წერასა ზ არცა უბნობასა შინა, გარნა ასო ესე უ ზ იწერების ოღესმუნაცვლად ვ ზ გამოიიქმის ბრჯგუდ, მაგალ. სოფეუა ტუქს, სიქულილი ზ

(*) ტიტული მადლთა გუამთა, უვეთუ ითქმის მეორისი პირისადმი, მაშინ დაიწერების შეკრებულად ღიღროანთა ასოთა მიერ, მაგალ: თქვენი ბრწუნვალება, თქვენი აღმატებულება; გარნა ოღეს ითქმის შესამისა პირისათვის, მაშინ მხოლოდ ოღეს დაწეებასა შინა დაიდების ღიღი ასო, მაგალ. მისი ბრწუნვალება, მისი აღმატებულება ზ სხუანი; გარდა იმპერატორის ტიტულისა, რომელიცა ყოველსა შინა შემთხულებასა დაიწერების ღიღროანთა ასოთა მიერ.

სსწანი. ესე ვითარსა შინა შემთხვევასა, სათანადო არს ღესშად. ზემო-
რე უ, ხიშანი ესე (-) ბრჯგუ ზ გამოთქმად უ, უბნობასა შინა საშუალ
უ. ზვ.

§119 ასო ესე "ლ", ლაიწერების ნიადაგ შეზღომად გაბრჯგუებულისა უ ნა-
ცვლად ე ზ უბნობასა შინა გამოთქმის უმოკლეს მისსა, მაგალ. ტყუქლ,
მხილქული, მსლქული ზ სსწანი, ვარდა შემდგომად უ ლაიწერების კვალად
ლ შმნის ზერათა ზ შორის დებულთა შინა, მაგალ. ლექუ ზ არა არა, ლი,
ლი ზ ვარდა ამათსა არა ხადა.

§120 სახელნი დაბოლოებულნი გაბრჯგუებულსა უა ზ ეგრეთქულ უქლ შე-
ღანათესაობითსა, ლაწყუბითსა ზ მოქმედებითსა ბრუნვათა შინა მხოლო-
ობითსა რიცხვსათა, შექცვლიან ასოთა ამათ უა და უქლ ზ სა-ზედა მაგალ.
სიტყუა სიტყუსა, სიტყუსაგან, სიტყუთა ანუ სიტყუსა მიერ, ეგრეთვე ტყუქლ
ტყუსა, ტყუსაგან, ტყუთა ანუ ტყუსა მიერ ზ სსწანი.

§121 ასო ესე დ არა სადაშე ლაიღების თავად ლექსისა ზ იშუა ნებარე-
ბის საშუალცა მისსა, ვარდა იპყრობს ადგილსა ნათესაობითსა, ლაწყუბი-
თსა ზ მოქმედებითსა ბრუნვათა შინა საზოგადოთა სახელთათა, ი ზ უ
ზედა დაბოლოებულთა მხოლოობითსა შინა რიცხვსა, მაგალ. ოქრომსა,
ღრკუმსა, ოქრომსაგან, ღრკუმსაგან, ოქრომთა, ღრკუმთა ზ სსწანი.
ეგრეთვე შემასმენელობითსა ბრუნვასა შინა ყოველთა კმოვანთა ასოთა
ზედა დაბოლოებულთა სახელთათსა, ვარდა ი ზ ზ მხოლოობითსავე შინა
რიცხვსა, მაგალ. არსებამ, მხემა, ოქრომა, ცრუმ ზ სსწანი.

§122. ასოსა ამას ვ ვითარსა ცა აღგილსა შინა აქუს სმარებაჲ ბრუნვათა შინა მისთვის უკუელ ითქუა §42 გარნა სათანადო არს ცნობად, რომელ სახე ღნი ზ ბოლოებულნი ვ შეღა ვითარცა მიტეპითსა, მოთხრობითსა ზ წოდებითსა ბრუნვათა შინა მხოლოდობითსა რიცხვასთა, ვგრეთვე სამოხადოდ უოცელთა ცა ბრუნვათა შინა მრავლობითსა რიცხვასთა შევსცვლიან ვ უ შეღა ჰვითარცა ჩვენებულ არს ბრუნვასა შინა მეორისა კანკლელობისასა.

§123. ასო ესე ჰლექსთწარმოებასა შინა, გარდა სხუათა აღგილთა დაიწერების მძნათა შინა პირველისა უღლვლუებისათა სამთავე პირთა შინა, ოღესა შემდგომად პირველისა პირისა მაპიროვნებელისა ასოჲსა ვ არა შეუღებებს რომელიმე კმოვანი ასო, არამედ უკმო ასო რომელიმე, მაგალ. ვჰსწერ, ჰსწერ, ჰსწერს, ვჰსჯი, ჰსჯი, ჰსჯის ზ სხუანი სოლო მეორესა უღლვლუებასა შინა ზ იწერების მხოლოდ შესამესა პირსა შინა რომელთა-მე მძნათა შორის, მაგალ. ჰრწამს ზ სხუანი. ზ იქნებისა მაპიროვნებელთა მძნათა, ვითარცა ჩულებულ არს §.

§124. ასო ესე ჰ დაიწერების შორის ღებულად დაუბნობასა შინა ვამო-ითქმის ი თუთ თუტკალა არა იწერების მისთანა ი მაგალ. ჰ ღმერთო ჰ მეტოღვლსა ზ სხუანი.

კ მ ა რ ე ბ ი ს ა თ ვ ს უ კ მ ო თ ა ა ს ო თ ა ს ა .

§125. უკმონი ასონი დაიწერებიან თვს თვსსა აღგილსა ზ არა იხმარებიან ცვლად ურთიერთისა არცა წერასა ზ არცა უბნობასა შინა. ასოთა ამათ ს ზ კ აქუსთ განუოფაჲ ურთიერთისაგან, ვინამთგან ხ ვამოითქმის კმარებითა ენის მწვერვალესითა ზ კ შინაგანთა კორკთა შიერ, ვარნა მრავალნი ჰსწერენ მათ განურჩევლად, თუტკალა ჯერ არს შეჩუტვად, რათა-ცა იკმარებოდეს თვთვეული საკუთარსა შინა აღგილსა თვსსა, ვინამთგან

ოღესზე განასხვავებენცა მნიშვნელობასა ლექსისასა, მაგალი ოღეს და იუ
წერების ს, მაშინ ხელი ვნიშნავს გიქსა ანუ გონება ნაკლუთივეანსა; სო
ლო ოღეს დაიწერების კ, მაშინ ვნიშნავს ორღანოსა ასოსა ვაცის სხე
ვლისასა კელსა, გარნა ვერ შესაძლო არს დასმად ვანონნი წერისა თვს
მათისა. არამედ ხათანალო არს შეჩუქვალ-

§126. ასო ესე ჟ არს ბერძნული, დაიწერების ნაკლად ჟ, მაშინ ოღესცა
ლექსი უცხოთა ენათა ვმღებარებს ქართულსა წერილსა შინა ლ გამოი-
თქმის უღაიღეს მისსა.

თ ა ვ ი მ ე ო რ ე

ღ მ ა რ ე ბ ი ს ა თ ვ ს ტ რ ი ქ ო ნ თ ა შ ი ნ ა თ ა ნ ი შ ა ნ თ ა მ
ს ა წ ე რ ი ლ თ ა შ ი ნ ა .

§127. ტრიქონთ შინანი ნიშანნი არიან, 1. მძიმე (,) 2. წერტილი ლ-
მძიმე (;) 3. ორნი წერტილნი (:), 4. წერტილი (.) 5. კიახვთი ნიშანი
(^) 6. განსაკვრებელი ნიშანი (!), 7. შემკურობი, ანუ ბრჩხილი () 8.
გარდასატანი () 9. შემკერებელი ანუ შემკვრელი (-) 10. აღსანიშნე
ლი ნიშანი (*) 11. სამოქმედელი ნიშანი (,,) ლ იხმარებაან იგანი წერა
ლთა შინი უცხადესისა აღნიშნისათვის ვანროთ ლ ნაწალოთ ხატუვსათა, ლ-
რომელთაზე განჩუქვლათა თვის გამოთქმათ შინა.

§128. მძიმე დაიდების(,):

1. ოღეს ვითარსამე წინა დაიდებასა ანუ ვერიოლსა შინა შეხვლებიან მრ
ვალნი ქვედებარენი ანუ შესმენილნი, მღებარენი თვნივრ კავშირისა ანუ
შეერთებულნი მრავალთა კავშირთა მიერ, მაგალი კარნიერი ლ მოქალუთი
პირი, შეჭმუხნილი შუბლი, სასტიკი შექელქა, მხრავთი სლქა კშირი და
კვეთებითი სულთქმა არეწებენ მღგომარეობასა განძვებულისა
კაცისასა, ანუ მრავალთა კავშირთათანა, მაგალი უქმობა ლ საქმენა ლ

მწესარება ჭ სისარული ჭ სიღარიბე ჭ სიმდიდრე, ყოველნი ესე განკლე-
ვენ ძლთა კაცისათა.

2. ძირის მრთელთა წარმოთქმათა, გარდა ოღენ ესრეთთა, რომელნი
ცა შეადგენენ ზერიოდთა შინა მოკლეთა ჭ მარტაეთა წინადაღებათა, გა-
რღამბუთთა შესაფურთა კავშირთა მიერ, ანუ მღებარეთა უკავშიროდ, მა-
გალა არა რამდე ესრეთ მოაუბლურებს ძალსა, რაოდენ განცხრომა.
ესე მსუქუქ არს თქმად ჭ ძნელ ქმნად, ანუ უკავშიროდ კეთილსაამური
მეურროება დასცხრების, მწე დაბნელდების, ძლიერი ქარი წყებს ბერე-
ად, ხომალდნი მიმოიზიდვიან ჭ სხჳანი.

3. წინარე გარემოებით კმარებულთა ღექსთა, მაგალა აღიზყართ, აღი-
ზყართ გონებითნი თჳსანი თქვენნი ჭ სხჳანი.

4. წინარე ნაცჳალ სახელთა: ვინ, რომელი ჭ ზედმესრულთა სახელთა:
ესრეთი, ესე ვითარნი, ვითარნი, ეგოდენნი, რაოდენნი, ოღენ იქმნების იგი-
ნი საშუალ წინადაღებათა, მაგალა ბედნიერ არს იგი, ვინცა არუ რომე-
ლიცა უუქარსთ ყოველთა კაცთა, ძველთაგან ჭილოსო ჭოლსთა, ვითართა-
ცა მიერ იღიდების საბერძნეთი, ვიანტ რიცხვსა შორის შეიღთა ბრძენთასა
აღირიცხვს ჭ სხჳანი.

5. წინარე კავშირთა: რომელ, ვითარმელ რათამცა, ვიდრელა, მაგალ-
იტყვან, რომელ იგი უმჯობეს ჳრაცხს სიკვდილსა, ვიდრელა თავსიდვას
ესე ჭ სხჳანი.

6. წინარე თანდებულთა: გარდა, თზნიერ ჭ შემდგომადცა მათ მიერ მიღე
ბუთთა ღექსთა, მაგალითებრ. განცხრომისაგან, გარდა ვნებისა, არა რამდე
შესაძლო არს მოლოდინად ჭ სხჳანი.

7. წინარე ჭ უკან წოდებითისა ბრუნვას, მაგალა განსჳლნებად სისარუ-
ლსა შინა, საუქარელა მამულთა ჭ უძლოთველთთა საუკუნოობითა დასტკბე-

ბოლო ზ სსწანი.

8. ქინაჩე ზ უკან მიმდებარის მათ ზედა მოკიდებულთა ლექსთა თანა, მაგალ. კაცო. განმატარებელი ცხოვრებისა თვისა უქმობასა შინა, მარადის მოწყენილ- იქმანებს. იესო ქრისტე მან, განრახმულ- მან ჯუარსა ზედან შექსწირა თავი თვისი მახუდრპლად მამასა თვისსა ცოდვითა თვის სოფლისათა ზ სსწანი.

9. მძიმეთა შორის დაიდებინა შეიღგოშიცა ლექსნი: ჰქინანს, საგონებელ არს, შესაძლო- არს ყოფად. ესრეთ ვგონებ ზ მსგავსნი ამათნი, ოღესცა იქმანებინა საშუალო წინადადებისა, მაგალ. არა არს, ვგონებ, კაცო რომელი კმა იყოსმცა ხვედრითა თვისითა ზ სსწანი.

10. მძიმეთა შიერ განიყოფებინა ყოველნი შემოსხუდნი ანუ შემოცანილნი ზ მოკლენი წინადადებანი, აღრეულნი ვითარსაჲ პერიოდსა შინა, მაგალ. ყოველსა კაცსა, ვითარ უკუქლ იყოსმცა განფრახნილებულ, არა ძალუბს უცოდველ ყოფად ზ სსწანი.

129. წერტილი ზ მძიმე (ჰ) ჰმსახურებს განყოფისადმი სსწა ზ სსწათა. წევრთასა ჰრთულთა პერიოდთა შინა ზ იქმარების:

1. ორწევრობათა პერიოდთა შინა მის წინა მაგალისა ზ შეიღგოშისა წინადადებისა, მაგალ. უკეთუ შეცდინობით წარმართავ შენ თანამდებობასა შენზედა დადებულსა ზ აჩუქნებ განსხრებაჲთა წარმატებათა; მაშინ ჰრწმუნებულ იყავ, რომელ შრომანი შენნი, არა დაჰმთებინა თვნიერ ჯილდოსა ზ სსწანი.

2. მრავალ- წევრობათა პერიოდთა შინა ყოველთა წევრთა შორის, ოღესცა ერთი, რომელიმე ნახევარი იპყრობს რაოდენობაჲ მათგანთა, მაგალ. ოღეს განვუძლით ჩვენ ნივთთათვის, რომელთა ცა ნაწილნი ესრეთ განკარგულ- არიან, რომელ ერთი მეორისა თვის მიუცოდებულად საჭირო

ქსარგებელ არს, ზოდეს შეერთებულება მათი ცხად აჩუქებს, რომელ
ერთსა უფთაჲ თვისი ნამდვლ ძვეს მეორისაჲს; მაშინ დამტყვევებელი უო-
ფლის იჭვენულებისანი. ვაკიდურვმღვამეთა. ამისგან, რომელ ნივთი იგი
გამოცლალებითა, რომლისაჲმე გულის სმიერისა არხებისათა დამყარეულ
არს ზ სსწანი.

ვ. ზოდეს აღირიცხვან ვითარაჲმე ვარკმულებათა თურთ სახენი ანუ ნაწილნი.
უოფლადისანი, ანუ დაიღებიან სსწა ზ სსწანი განყოფილნი გამოთქმანი
განკუთვნილნი ერთისა საგნისაღში, მაშინ პერიოდო არღარა განიყო-
ფების ორთა ნახევართა ზელა, არამედ დაისხმიან მხოლოდ წერტილი ზ-
შიშიმე, მაგალ. მურ დიდთა მდინარეთა შესართავნი ზ ახალნი ნავთ საყუ-
ღელნი ძვრ დაიტყვენ სიმრავლესა ნავთისასა; სსწაგან ოხურენ ზვრთნი ქუ-
ღმე სიმბიძისა როსსიუთისა ფლოტისა. ანუ ღრუ ძვრ-ფას-არს; არა რა-
სამე ზელა შესაძლო ანს განცვლა მისი; იგი განკვლის მწწრათლ; უკმო-
ქცევ; ანუ დავენება მდინარეობისა მისისა არა არს ძალთა შინა ჩვენთა
§139 ორნი წერტილნი (·) იხმარებიან:

1. უკვცისისა ნაწილისა მეზრ გრძელთა ზ მრავალ წევრობათა პერიოდთა
შორახ მიჩველებისა ზ უკანასკნელის პერიოდის ნახევრისა. მაგალი. ზოდეს
ძლიერი ქარი აღამღვრევეს უოველთა სტიხიონთა ზ ზოდეს ზრქელთა ღრუბე-
ლთა შიერ დაიფარავს ცა, დამბლავრებათა ქართა ზ წვამათა მოიყუან-
ბიან უოფელნივე აღრვეულებასა შინა: მაშინ ცა უკვლ მამაკაცი, განსუღ-
ნებული წიალთა შინა სათნოებისათა იქმნების კეოილ სუფლოვან ზ სსწანი.

2. ქარის წინადაღებისა ზ მას ზელა მოღებულისა შიშებისა, მაგალ. აღ-
რდისათვის ურმათასა შესაბამ არს დაღებად საკუთარი მეცადინეობაჲ: ვი-
ნამდგან იგი მსახურებს მტკიცედ საფუძველად უოფლსა კეოილ-შეშითს
ფასა მათსა ზ სსწანი.

წინარე სიტყვითა შემოღებულთა ანუ გარეგანით მოღებულთა, მაგალით-
ოდეს ჭრქელს ანაურაღს, რომელმე მისი მოკვლა; მაშინ ესრეთ პასუხუგო:
მე ვუწყოდი; ვითარმედ იგი იშტა მოკვლავად ზ სსტანი.

სს-ლითა ოდეს წინარე შემოღებულთა სიტყვითა იხმარებიან კავშირნი: რო-
მელ ანუ ვითარმედ, მაშინ დაიღების ვიძმე ზ არა ორი წერტილი: მიგალ-
ესრეთ პასუხ უგო, რომელ მე ვუწყოდი ზ სსტანი.

4 ორნი წერტილია დაესქიან, ოდესცა აღირიცხვს რაჲმე; მაგალ. პა-
ტივის მოუწარე ვერა რაჲთამე დასტკებების: ვერცა დიდებითა თვისითა, ვე-
რცა მიცუბულითა მსდაში პატვიის ცემითა, ზ ვერცაღა კეთილ მიდრეკი-
ლებითა მისდაში მალაღითა გუბითათა ზ სსტანი.

წ131. წერტილი (.) დაიღების დასასრულსა ზერა მრთულისა ბეჭიოდისა
ანუ წინადაღებისა სრულისა ჳზრისა მპეროზელისასა, მაგალ. კეთილნი სა-
ქმენა არა დაშოქიან თვნიერ ჯილოდჲსა. ცნობა თაგისა თვისისა აძს
საიმერო მკურნალობა ამპარტკანებისგან ზ სსტანი.

წ132. კოხხუი ნიშანი (!) დაიღების შემდგომად ლექსითა ანუ მრთელთა
წინადაღებითა მპეროზელთა თვს შორის კოხხსათა, მაგალ. რაჲ არს კა-
ცისა თვს უძრეს ცხოვრებისა ზ უსაუწარგლეს სიმრეუთისან ზ სსტანი.

წ133. უანსა ჳვრველი ნიშანი (!) დაისმის შემდგომად მოწოდებათა, ლ-
დაღებათა ზ სამოგადოდ შემდგომად ყოველისა ესრეთისა სიტყვსა ანუ ლე-
ქსისა, რომელთაცა აღნიშნავს განკვრეებასა, მაგალ. ისმინე ჩქელნი ლქე-
რთა! საუწარგლნი ჳაბუკრო! შეიტველეთ თაგთა თქვენთა ჳწაგლათა
მიერ! ნგტარ სრს ერი, ჳრძნისა მეფისა მიერ წარმართულა! ზ სსტანი.

წ134. შემპერობი ანუ ფრხხილი () იხმარების მაშინ, ოდესცა საშუალ
სიტყვსა შემოიხმინ ესრეთნი ლექსნი, რომელნიცა არცა წინამაგლისა
ზ არცა შემდგომისაღმი არა იქმნებიან გარღამულ კავშირითა, არამედ და

იღებთან ანუ გამოცხადებისათვის, რა ანუ სხვსა ვითარისამე გარემოებისათ-
ვის, მაგალ. წრფელთა კაცთა საზოგადოდ ძვესთ თვისთაანა შედგომილად
უძლურებად ესე (უკეთუ შესაძლო არს წოდება მისი უძლურებად), რომ-
მელ ყოველთა სხუთა კაცთათვის განჰსჯიან თუთ მათისა მე'რ თვისისა.

§135. გარდასაგანი (-) ჰმსახურებს ნიშნად შეერთებისა გარდაგანილთა
მარცხალთასა ტრიქონითგან მეორესა ტრიქონსა შინა, მაგალ. და-უ-ცხრო-
მე-ლი რ სხუანი.

§136. შემაერთებელი ანუ შეშკვრელი (-) იხმარების ჰრთულთა ლექსთა
შესაერთებელად, რღესკა აღიწერებთან იგინი ცალკე ცალკე, მაგალ. ლუთი
სა-მშობელი, წინასწარამეტყუქლია, მღვდელ-მთავარი რ სხუანი.

§137. აღმნიშვნელი ნიშანი (*) აჩუქებს განცხადებასა საქმისასა აღნი
შენათა შინა, რ ლაიდების რ გზის ტრიქონსა შინა რ ქვემოზე ტრიქონთა.

§138. სამოწმებელი ნიშანი (,) განაჩივებს სხვს მიერ თქმულთა სიტყვათა
თა წერილსა შინა შემოხმულთა რ ლაესხმის ლასაბამსა ზელა ტრიქონთასა,
მაგალ. სოკრატე თინელმან ბრძენმან,, ჰრქუა მეგობართა თვისთა მტირა-
თა, ლთა უბედურებისათვის მისისა,, ანუ ჰსტკვიენეულებთ ჩემთვის, მეგობა
რ რნო ჩემო! ვინაძთვან თუთ იგინიცა, რომელთაცა განაჩინეს, მიცემს
,, ჩემი სიკვდილისა ღმირი, არა დაშაებთან უკვლავად,,.

თ ა ვ ი მ ე ს ა მ ე

კ მ ა რ ე ბ ი ს თ ვ ს ტ რ ი ქ ო ნ თ ზ ე ნ ა თ ა ნ ი შ ა ნ თ ა ს ა .

§139 ტრიქონთა ზენანი ნიშანნი არიან : 1. ბრჯგუ, 2. მახვილი (') 3-
კლავი (o) 4. ქარაგმანი განუფილნი სამეტყარად: საუფლო (.) სა-
ასომთავრულ (-) რ საზოგადო (-). რომელნიცა აღნიშნენ წერილთა ში-
ნა ანუ შეცვალებასა კმისასა რ ანუ შეშკვრებასა ასოთა რ მარცხლისასა.

§140 კმარებისათვის ბრჯგუისა (') ითქვას §118.

მასხვილი ზისმის (1):

1. შემასმენელობითისა ბრუნვასა ზელა, ოღესცა ემსგავსების იგი წრფელო
ბითისა, მაგალ: ღმერამან შეჰქმნა ვატი ზ სხუანი.

2. ზმრათა ზელა ბრძანებითისა სქესისათა ანუ მათდამი მოკიდებულთა უკუ
თქმითთა ზმნის- ზელათა, ოღესცა არა აღნიშვნენ იგინი ველრებასა,
მაგალ: ჭანადე! მხვევლი! ეგვი ზ მედ მაგისი. ნუ ჰყოფ ბოროტსა ზ სხუანი.

§141 კლებული (0) დაიდების მოახრობითისა ბრუნვასა ზელა, ოღესცა
არს იგი მხოლოობითსა შინა მსგავსი წრფელობითისა- ხოლო მრავლობი
თსა შინა ნათესაობითისა ბრუნვსა, მაგალ: ჰრქუა იესო მოწაფეთა თვსთა.
თქვენ ქართველთა ზ სხუანი.

§142. ქარაგმანი ჰმხახურებენ შემეცნებასა ლექსთა შინა დაკლებულთა
მარტულთასა ზ იხმარებიან შემდგომითა ხაგითა:

1. საუფლო ქარაგმა (ა. ლექსმის სამხოლოთაანუ ეკვლესიურთა ნივითა
ღმი შესახებელთა, მაგალ: ლით, ქტი, ჟუარი ზ სხუანი.

2. საასო მთავრულო (ა) დაიდების, მაშინ ოღესცა მარტულ დაკლებუ-
ლნი ლექსნი აღიწერებიან ასომთავრულთა სავკლესილთა ასოთა მიერ,
მაგალ: ული-ვა, ად დასხუანი.

ხხლოლო ქარაგმით და წერასა შინა ლექსთასა სათანადო არს გულს მოდგინელ
განმკაცებელ, რათამცა ლექსნი, უჩუბველნი არა-დაიწერებოდენ ქარაგმით
ვიანამთვან ღიღსა შინა შეტომასა ჰმთასკვივიან მოქმედნი ამისნი ზ
შემოიღებენ წერილთა შინა ჰრუენილებასა

ს ა მ რ ე ა რ ო თ ა კ ა ნ ო ნ თ ა თ ვ ს

ს ა ტ უ ჯ ი ს ა თ ა ანუ შედრეგენისათვის წინადადებათა ჭ პერიოდთა.

§143. უოველი გასაკონი სიტუაჟა-მდგომარე რაოდენთაგან შელექსთა, იპერობს
თვს შორის ვითარსავე სჯასა გონებისა ჩვენისასა; მაგალთ, ღმერთი, არს
უოველად შემძლებელი, რომა იყო ღირებულთა, ოქრო არა არს მსუბუქი ჭსხუთა
ლექსთა ამათ მიერ ჰსიანს, რომელ ჩვენ ვსჯითსაგანთათვის ღმერთი, რომი
ოქრო, ვსე იგი მივუწერთ, მათ გონებასა შა ჩუქნსა ანუ მოვაკლებთ ვითარ
სამე თვსებასა (ყლ შემძლებელი, ღირებული მსუბუქი).

§144. საჯა ლექსთა მიერ გამოთქმული იწოდების წინადადებალ.

§145 წინადადება მდგომარებს სამთა ნაწილთაგან: ქუღმდებარისა-შესმე-
ნილისა ჭ კავშირისაგან.

1. ქუღმდებარე არს საგანი, რომლისათვისცა მოითხოვნი წინადადებასა
შინა. ღმერთი, რომი, ოქრო.

2. შესმენელი არს თვსება, რომელიცა მიეწერების ქუღმდებარესა ანუ
მოაკლდების შას: უოველად შემძლებელი, ღირებული, მსუბუქი.

3. კიკში არს ლექსი რომელიცა შეაერთებს ქუღმდებარესა ჭ შესმენილსა
მაგალთ, არს, იყო! არა არს.

სსოლოო. ორესამე წინადადებათა შინა არა დაიდების ლექსი, არს, არამელ.
სსუა რომელიმე ჭშნა, რომელსაცა შინა შეიპყრობის შესმენელი ჭ კავშირი,
მაგალთ. ნაცვლად: ჯაცი არს მსაგრები, უბნობენ: ჯაცი ჰსცხოვრებს.

§146. წინადადება განსჯისაებრ ქუღმდებარისა ჭ შესმენილისა განიყოფებთ
მარტივად ჭ რთულად.

1. მარტივ წინადადება არს იგი, რომელიცა მდგომარეობს ერთს ჭ

ქუღმღებარისა და ერთისა შესმენილისა განჰმაგლო სიბრძნე არს შალაღი ნიჭი
კაცისა, 2 რთული წინადადება არს იგი, რომელიცა მღვდმარეობს მრავა
ლთა ქუღმღებარეთა და შესმენილთაგან, მაგალ. სათნოება, სიბრძნე, სიძრო
ელე არიან საჭარონი ბედნიერებისათვის ამის ცხოვრებისა.

§147 მარტივი წინადადება, რომელიცა შევლენ შედრგენასა შინა რთ
ულთასა, იქმნებიან მრავალნი, გარნა ერთი მათგანი არს უმთავრესი დამეორე
შედარებითი ანუ დამეტეებული.

1. უმთავრესი წინადადება არს იგი, რომელიცა არა მოაკლდების სხუასა, მაგა
ლ. იოანემან მიილო ცნობა. . .

2. შედარებითი წინადადება არს იგი, რომელიცა განაკხადებს და განამრ
ვლებს უმთავრესსა წინადადებასა, მაგალ. რომელიცა მოვიდა გუშინ ჭალაქით,
მიილო ცნობა, რომელ სოფელი მისი დამწუარა.

უმთავრესი წინადადება იწოდების დამლაბლებად სოლო შედარებითი ამალლებად.

§148, საგანსა სიტყვისა ჩუღნისასა, რთისებასა მისსა აქუსთ სხუა და სხუა
ნი თვისებანი, სარისხნი და გარემოებანი: გარემონი ესე თვისებანი იწოდები
ბნ განსაზღურებად ანუ განმსაზღურებელად.

§149 ოდესცა განვრცელდების წინადადება გარემოებათა მიერ, ანუ შესა
ბამთა ლექსთა მიერ, მაშინ წინადადება იგი იწოდების ჰერიოდად. განვრცელება
წინადადებასა, წარმოების მომატებითა ქუღმღებარისა და შესმენილსა. თანა

1) თანა მსგავს მნიშვნელთა ლექსთასა, არს ებითისა ამის სახელისათანა;
2.) შედ შესრულისა; 3) მზნისათანა. 4.) მზნისშეღისა და 4.) მომატებითა წინა
აღმდგომთა თქმობათათა, მაგალ. სწავლანი განანათლებენ გულისქმის ყო
ფასა, განვრცელება: აღმოვიღონი სწავლანი და მათ მიერ მოპოებულნი ცნობ
ბანი არა დააბნელებენ გულისქმის ყოფასა, არამედ უგრძნობელად განანა
თლებენ მას.

§150 პერიოლი არს უმთავრესი წინადადება, განვრცელებული მომეტებულთა წინადადებათა მიერ, ანუ შეერთება რაოდენთავე წინადადებათა. პერიოლი, რომელიცა იხსრობს თვის შორის ერთსა უმთავრესსა წინადადებასა, იწოდების მარტივად; ხოლო მდგომარეობა ანუ უმეტესთა უმთავრესთა წინადადებათაგან, იწოდების რთულად. შრთული პერიოლი რიტუისებრ წინადადებასა იქნების ორწევროვანნი, სამწევროვანი, ოთხმწევროვანი ჭ სსჯანა.

§ 151. წევრნი იწოდებულთა პერიოდთანი შეერთებისა ურთიერთთა შორის. სამწევროვანი შესათხსნელთა კავშირთა ჭ მნიშვნელობისა მებრ მათისა პერაოდნი იქნებაან:

1. მიხედობითი პერიოდი არს იგი, რომელსაცა შინა გულდარებული წინადადება იხსრობს თვის შორის მიხედისა დამამტკიცებელსა უმთავრესისა წინადადებასა ჭ შეერთების მისაანა კავშირთა მიერ: ვინაშთგან, რათგან, ამისთვის, რომელთა, მაშასადამე. მაგალ.

კრებისა, შეწყისა ლილიისასა, მფლობელოსა უთქალაგისა. საჭუნჯისასა არა მამაღვლწა ბედნიერად წოდება: ვინაშთგან კაცობრივი ბედნიერება არა მდგომარეობს სუბიექტთა შინა დროებითთა ჭ განხრწნადათ.

2. შეთანასწორებითი პერიოდი არს იგი, რომელსაცა შინა გულდარებითი წინადადება მიიღებს. შემსტავსებასა, ანუ შეთანასწორებასა ჭ შეერთების უმთავრესისაანა კავშირთა ამათ მიერ: ვითარ, ეგრეთ, ვითარითა კატითა, ეგრეთთა კატითა, რაოდენ, ესოდენ. მაგალ.

3. ვითარცა შიე განათხსულს განაკტორველებს ქულებასასა, მიანიჭებს მსიბობსა ჭ ნაყოფიერებასა: ეგრეთვე ბრძენი მოძღწარი განანათლებს გონებასა ჭ განავითარებს გულსა თვისთა აღსაზრდელთასა.

5. წინა აღმდგომითი პერიოდი არს იგი, რომელსაცა შინა მომეტებულთა წინადადება იხსრობს თვის შორის წინადადგომისა კმისა კმისათანა უმთავრესი-

სა წინადადებისა. ვაგუშინნი პერიოდსა ამას შინა იხმარებიან: ხოლო, გარნა, წინააღმდეგობ შინსა, მაგალთ. გულის მოღვაწე მარადღე მოიპოვებს ახალთა ცნობათა, ხოლო მკობარი ადვილად წარწყმედს მოპოვებულთა ცნობათა.

4. ნებისართვილი პერიოდი არს იგი, რომელსაცა შინა ზედსართვილი წინადადება იპყრობს თვის შორის ფითარსამე წინააღმდეგობსა ანუ ნებისართვისა ვერისათა ნა, რომელიცა იმყოფების უმთავრესსა წინადადებასა შინა, ვაგუშინნი, შექვე რეონი ამის პერიოდის ნაწილისანი არიან: თუშტა, ღალატაჲ, მარტლად, გარნა, არაშვილ, მაგალთ.

თუშტა დასახიში ვსწავლისა შეერთებულ არს შრომისათანა ჰ მოწყინებისა, გარნა, დასასრული მისი მიიღებს თვისათანა სიამოვნება ჰ ვსაყოფილებსა.

5. შირობითი პერიოდი არს იგი, რომელსაცა შინა ზედსართვილი წინადადება შეიკავის თვის შორის შირობასა შინსა, რადცა ითქმის უმთავრესსა წინადადებასა შინა. ვაგუშინნი რომელნიცა გამოხატულს ფარმასა ამის პერიოდისსა არიან: უკეთუ, მამინ, თუსაღამე, ოღესცა, მაგალთ.

უკეთუ ჩუქს არს მოვეშვალებილ ჭაბუკობასა შინა ცნობითა, ხოლო ასაუობასა შინა მამეცობისსა ღვაწლითა სიმარტლისა ჰ ვეუილობისათა, მაშინ შირუტეზულებს ჩუქს იქმნების ღვაწლი ჰ ურუქმო.

6. აღყუანებისთი პერიოდი იწოდების იგი, რომელსაცა შინა უმთავრესი ჰ თანდარსებითი წინადადებანი იმყოფებიან ურთიერთთა შორის რადსამიმართობასა შინა მოკიდებისსა, ესრეთ რომელ ერთსა თუნაერ მეორისა არა მალაჲს წარმოადგენს სრულისა ვერისა ჰ შეერთდებიან წინადადებათა შინა: გინცა, იგი, რაზომცა, უმეტეს, რაოდენ, ვგოდენ, მაგალთ. გინცა დაიკრამს ვრძალულებასა, იგი საშუალობითა მისითა დაითარავს თვისსა სიმრთელესა.

7. შეერთებითი პერიოდი არს იგი, რომელსაცა შინა უმთავრესისა წინადადებათათანა შეერთდებილს ზედსართვილი, მპყრობელი მისვე ვერისა. ვაგუშინნი შექვე

რომელნი ამის პერიოდისანი არიან: არათუოდენ, არამედცა, ესე ვითარსა შე-
მოხწყლვისა შინა, მაგალ. ფრთხილი ჰ კეთილ გულისკმიერი ქცეულება არათუ-
ოდენ გამოაჩინებს საიმედოსა გზასა საიმედოსათვის ბედნიერებისა, არამედ ცა-
ნამტკიცებს შინაგანსა კეთილმრელობასა ცა ჩჴქლნსა.

8. განმარტებითი პერიოდი არს იგი, რომელსა ცა შინა წინადადება მომატებუ-
ლი იპყრობს თვის შორის განმარტებასა ჰ შეერთების უმთავრესისათანა კავში-
რთა მიერ: ესრეთ, რომელ, ესოდენ, რომელ, მაგალ. მცონარება ჰ უქმობა ეს-
რეთ მოაუბლურებენ სულაერთა ჰ სხეულეგანთა ძალთა კაცისათა, რომელ იგი
იქმნების არა შემდეგულ წარმოებულ თვთ მცირეთა საქმეთა ცა:

9. განყოფითი პერიოდი არს იგი, რომელსა ცა შინა ზედ ღართუთი წინადადება
იპყრობს უთანხმოებასა ანუ წინააღმდეგობ თქმობასა უმთავრესისა საგნისასა ჰ
შეერთებისა კავშირთა მიერ: ანუ, უინა, მაგალ. ჯერ არს ანუ შრომად სი-
ჯაბუკვისა შინა, რათა გუაქუნდეს განსწყლნებული მოხუცებულებად, ანუ არა აღ-
ქმად თვსლამი ტუბილისა განსწყლნებისა მოხუცებულებასა შინა, რა ჟამს სიჯა-
ბუკვისა შინა თვსება შრომისა არა გუნებაეს.

10. შედგომითი პერიოდი არს იგი, რომელსა ცა შინა ზედ ღართუთი წინადადე-
ბა იპყრობს წინაშეაღმდეგობა ვარემოებასა ჰ შეერთების უმთავრესისათანა ნაწი-
ლთა მიერ: რაჟამს, მაშინ, ვითარცა, ოდენ, მაგალ. რაჟამს კაცი იოცნებს ნა-
შეცნავსა სრულებისათვის თვისსა გულისკმის უოფისა, მაშინ უმეტეს განაშინუ-
ვლებს ნაკლულეგანებათა შეერთებულთა კაცობრივისა ბუნებისათანა.

11. ხარისხობითი პერიოდი არს იგი, ოდესცა უმთავრესსა წინადადებასა შინ-
ნა იპყროფებიან რაოდენნიმე ზედღართუთი წინადადებანი, მაჩჴქლნებულნი გა-
რემოებისა ერთი შედგომ შეორისა ჰ განიპარგვიან ნაწილთა მიერ: პირწყლ-
ლად, შემდგომად, დასასრულ , მაგალ. ბორცნი ჩჴქლულებანი მსგავსად რა-
მლისამე ტუბილისა გესლისა, პირწყლლად აწარმოებენ გულსა შინა სიამოვნებასა,

შეზღოშარ მტირე მტირე სნეულ ჰეუენ, სოლო დასასრულ გამოაჩინებენ
 ამას ზელა სრულიადსა სიფიცხლესა თვისისა მოეშეებებისასა.

სხოლო. საქმე ღრამმატიკისა შესრულდების შედრგენითა პერიოდითათაჲ
 სსქანი საშუალობანი ზ კანონნი განკარგულებისანი ზ აღჩიევანი ღვექთანია,
 გამოღებისათჳს აზრთა ჩუღნათსა ეკუთვნიან რიგორიკასა ამის მიზენისაგამო
 არა შევართო წკლილიადსა გამოძიებისა შინა ყოველთა პერიოდის თვისებათა-
 სა, როძელ ჩიგნი ეხე შედრგენს მოკლესა კელთმძღუნველობასა სწავლისაჲ
 თჳს ქართულისა ენისა.

დასასრულიჲ

494.63

e 671

1635.